Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Серд**а**ло

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 19 НОЯБРЬ, 1987 ШУ. ★ № 139 (7485). ★ Мах 3 кеп.

ХУРГЙОЛЧА КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА ПЛЕНУМАХ

КПСС ЦК июньски (1987 ш.) Пленума решенега хьежжа, 1988 шера январь бекъабенначул тIехьагIа КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пленум чакхъяккха лерхI. Перестройкана кулгалдара парте обкома бюро а секретарий а отчет ювцаргья цига.

Цунца дувзаденна КПСС обком кхайк коммунисташка, республика берригача къахьегамхошка пленум кийчъеча хьинаре дакъалацар дехаш, КПСС обкома бюро а секретарий а балха хьакъехьа шоашта хетар а хилча бакъахьа да аьнна хетар а алар дехаш. Иштта дех партийни, советски, боахама органий, общественни организацей, къахьегама коллективай балха тIа демократи дIахо дегIайоалаяра, дисциплина а порядок а чIоагIъяра дича шоашта бакъахьа хетарех хоам белга.

Цу хьакъехьа шоашта хилча бакъахьа хетачох язде е телефонаца хоам бе КПСС обкома организационно-партийни балха отделе. Телефонаш №№ 2-54-03, 2-08-48.

«Сердало» газета редакце телефонаш №№ 2-45-57, 2-53-12.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА VII СЕССИ

18 ноябре г. Грозне КПСС обкома политически просвещене ЦIагIа бархIазлагIа хержача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета ворхIлагIа сесси хилар. Из хьайийллар НГIАССР Лакхехьарча Совета Председатела депутата **Х. М. Витушева.**

Лакхехьарча Совета цхьа барт а болаш чIоагIйир ден повесткен сессе балха порядоки.

Ден повесткана юкъедихьар е дешаш:

1. 1988 шера Нохч-ГIалгIай АССР экономически социальнин дегIайоалаяра Пачхаьалкхен планах, иштта 1987 шера Нохч-ГIалгIай АССР экономически социальнин дегIакхувлара Пачхаьалкхен план кхоачашъяра леламах.

2. 1988 шера Нохч-ГIалгIай АССР Пачхаьалкхен бюджетах, иштта 1986 шера Нохч-ГIалгIай АССР Пачхаьалкхен бюджет кхоачашъярах.

3. «Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета VI-ча сессе цIерагIа гражданашкара даьхкача письмошкеи заявленешкеи хьажара хьакъехьа баьча балхах» йола Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета комиссе информацех.

4. Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Указаш чIоагIдарах.

Ден повестка хьалхарча дешах доклад йир НГIАССР Министрий Совета Председатела хьалхарча заместитела, НГIАССР Госплана председатела депутата **А. А. Мальсагова.** ШоллагIча дешах доклад йир НГIАССР финансай министра депутата **П. И. Голещихина.**

ТIаккха докладех йола пренеш дIайолайир. Пренешка къамаьл дир профсоюзий областной Совета председатела депутата **Г. Г. Олейникова.** Грозненски мехкдаьтта института ректора депутата **Ю. Л. Расторгуева.**

Цул тIехьагIа докладаш массазарча комиссешка йийцар, цига 57 саго къамаьл дир.

Перерыв хинначул тIехьагIа депутаташа 1988 шера республика Пачхаьалкхен планахи, укх шерара план кхоачашъяра леламахи, хьатIадоагIача шерарча бюджетахи 1986 шера бюджет кхоачашъярахи йолча планово-бюджетни, иштта кхыча массазарча комиссей содокладага ладийгIар. Из йир планово-бюджетни Комиссе председатела депутата **В. А. Куденкос.**

ТIаккха пренеш дIайолайир. Пленарни заседане къамаьл дир укх депутаташа: **В. М. Шамардина** — Грозненски горисполкома председатела, **С. И. Самойлова** — КПСС Веденски райкома хьалхарча секретара, **Ш. Хаджиева** — Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене СМУ-2 бригадира, **Э. Д. Басина** — СССР халкъа хьехархочо (г. Грознера № 2 йола юкъера школа) **А. П. Бондара** — Назрановски райисполкома председатела, **Р. А. Базгиева** — КПСС Ачхой-Мартановски райкома хьалхарча секретара, **В. В. Белова** — Сунженски района XX-ча партсъезда цIерагIча колхоза тракториста, хIаьта иштта НГIАССР культура министра **А. Г. Киндарова.**

НГIАССР Лакхехьарча Совето цхьа барт а болаш тIайийцар, массазарча комиссеша яь поправкаш юкъе а хьош, Нохч-ГIалгIай АССР 1988 шера экономически социальнин дегIайоалаяра Пачхаьалкхен планах дола Закони 1987 шера Нохч-ГIалгIай АССР экономически социальнин дегIайоалаяра Пачхаьалкхен план кхоачашъяра леламах бола соцами.

Иштта цхьа барт болаш тIайийцар 1988 шера йолча Нохч-ГIалгIай АССР Пачхаьалкхен бюджетах дола Закон а 1986 шера Нохч-ГIалгIай АССР Пачхаьалкхен бюджет кхоачашъярах бола соцам а.

Депутаташа ладийгIар «Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета VI сессе адресагIа гражданашкара даьхкача письмошца а заявленешца а баьча балха хьакъехьа НГIАССР Лакхехьарча Совета комиссе председатела депутата **И. З. Антипенкос** яьча информацега, цох боагIаш бола соцам тIа а ийцар.

Лакхехьарча Совета Президиума Указаш чIоагIдара хьакъехьа доклад йир республика Лакхехьарча Совета Президиума секретара **С. Н. Кожуховске.**

Уж Указаш чIоагI а деш доагIаш дола Закон а соцам а тIайийцар сессе.

Сессе болх беча юкъагIа массазарча комиссе Iалам лорадара, цун ресурсех нийса пайда эцара, тенгизски мехкдаьтта чакхдаккха дезаш хиларца дувзаденна дер фуд аьнна, «Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене директорга В. М. Гречкога, депутата Н. Н. Еремеевас — НГIАССР Министрий Совета председателга М. А. Керимовга, республике 1986 — 1990 шерашка нах чубаха цIенош хьалдара целевой программа кхоачашъяра дешах, депутата Н. А. Симченкос — бувзама производственни управлене начальникага — А. З. Хантага Наурски района Рубежное яхача юртара телефонни бувзам тоабара хьакъехьа яьча запросашка хьежар заседани чакхйоаллаш.

Цу запросий хьакъехьа доагIа соцамаш дир НГIАССР Лакхехьарча Совето.

БархIазлагIа хержача НГIАССР Лакхехьарча Совета ворхIлагIча сессе цу тIехь чакхбаьккхар ший болх.

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

Вай республикерча промышленни предприятешта юкъе яьржача социалистически яхье хадданза хьалха латташ хьайоагIа укх шера «Промавтоматика» НПО опытни завода коллектив. Цудухьа цхьаккха бутт дIабахийтабац цо ше тIайийца декхараш тIехкхоачаш ца деш. Дерригача технико-экономически хьокхамий итт бетта планах ханал хьалха лоархIайир из. Пачхаьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа арахийцар 428 эзар сома маьха товарни продукции 53 эзар сом мах бола нормативно-цIена продукции. ЙоагIачул дукхагIа маьхалъяьккхар 493 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци.

Иштта дог гIоздоахаш да предприятерча болхлоша доахаш дола кхы мел дола производственни хьокхамаш а. Шоай потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш толаме кхоачашдаьд цар. Къахьегама овсарле лакхъяра итт бетта задани 104,9 процент кхоачаш а я, соахка укх хана хинначул пхийтта процент лакхъяьй из. Духхьал из лакхъяра чотагIа хьаяьй планал совгIа укх шера ара мел хийца товарни продукци.

Шоаш укх шера тIайийца доккхий декхараш даим тIехкхоачаш а деш, Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дузача юбилейга кхачалехьа пятилетка хьалхарча шин шера план кхоачашъянь дукха бригадаш я укхаза.

Деша дай бац

Ер шу доладелча денз пачхаьалкхен план кхоачаш ца еш, хадданза тIехьаюсаш хьайоагIа «Чечено-Ингушстройматериалы» производственни объединене коллектив. Долче, укх шера цо тIайийца доккхий социалистически декхараш тIайийцача бесса кахьата тIа дисад. Кхоачаш ца еш йисай итт бетта план. Цу юкъа объединене болхлоша маьхала ца йоаккхаш йисай 581 эзар сома маьха тайп-тайпара продукци, хIаьта ара ца хецаш йисай 759 эзар сом мах бола товарни продукци. Етта кирпишк арахецара даькъе дIабахача итт беттa планагIа йоагIачох хьа ца еш йисай ткъо миллиони, 800 эзари кирпишк.

Арахецача продукцега дIабода мах оттабаьча боарамал лакхагIа ба.

Потребителашта продукци лоаттаяра долча договорагIа итт бетта объединене болхлошта тIадиса пачхаьалкхен декхараш 860 эзар сом мах болаш да.

«Чеченингушстройматериалы» объединенена чуйоагIача предприятеех дукхагIъяраш тIайийцача декхарех меттел пачхаьалкхен планах а лоархIаеш яц. Царна юкъе а къаьстта дукха декхар тIадусагI я Высоцкий Борис Львович керте латтача гIишлон материалий шоллагIча комбината коллектив. Ер шу доладелча денз планагIа йоагIачох по ара ца хецаш йисай 11 миллиони 400 эзари кирпишк.

Дукха ха яц Гудермесски АТП экспериментально-ремонтни звено вIашагIъелла. Бакъда, цу хана денз дика лел цига машинаш тоаяра болх. Звено комплексни хиларах еррига ремонт кхыча участкашкара специалисташ ца эшаш вIаштIехьйоал. Цул совгIа хIанз кIезигагIа ха йоаю хIара машина тоаеш. ДикагIа хиинаб еррига автотранспорта болх а.

Звеньевой Чабиев Селим-Хьажа (из шоана сурта тIа гуш ва) дика ремонтник лоархIаш ва укх предприяте. ТIехкхоачашъю С.-Х. Чабиева шийi сменни заданеш. Толаме чакхдаьккхад цо пятилетка хьалхара шин шу. Новкъосташта а къонача болхлошта а дика масал гойташ ба цун къахьегам.

Л. АБДУРЗАКОВА сурт.

КОЛЛЕКТИВА ТОЛАМ

«Агропромстрой» объединенена чуйоагIаш я Грозвера аьшка-бетонни изделей завод. Юртбоахама гIишлонхошта эша изделеш боагIача боарамагIа, цхьаккха тайпара брак ца хулийташ еш ба завода къахьегамхой. Цар вIаштIехьдоал хIара сменагIа нормаш 106—110 процент кхоачашъе.

Цудухьа Сийлахь-боккхача Октябра цIей дездеча деношка дика къахьегама совгIат кийчде вIаштIехьдаьлар заводерча болхлой. ТIехкхоачашъяьй дерригача технико-экономически хьокхамий планаш, хIаьта цхьадолча хьокхамий задани 109 процент кхоачашъяьй.

Иштта продукци маьхалъяккхара план 2470 эзар сома маьха йолаш, коллективо социалистически декхараш тIайийцар из 2493 эзар сомага кхачийта. Из царна карагIдаьннад.

Дика ка яьлар товарни продукця яра даькъе а. Нагахьа план 2598 эзар сома маьха хила езача, цIей дездеча деношка 2851 эзар сом, вешта аьлча 109.7 процент кхоачашйир из. Социалистически декхараш а тIехкхоачашдаьд цу хьокхамегIа.

Белгалдаккха деза культурно-бытовой гIулакхашта дола товараш укх шера геттара дукха арахийцалга. ВIаштIехьдаьннад цар цу лоархIамеча гIулакхашта тIехьа перестройка е. Цунна къаьгга тешалдеш да укх шера культурно-бытовой гIулакхашта лаьрхIа товараш арахецара план 184.3 процент кхоачашъяр. Вешта аьлча, хIанз а тIехьа шу чакхдаланза да, хIаьта укхаза, гуш махиллара, шера дола хьокхамаш тIехкхоачашдаьд.

Дика къахьийгад заводе арахецача продукцега дIабода мах кIезигагIа хилийтара а. ХIанз 2 процент лохбеннаб из а.

Аьшка-бетонни изделей заводе шерра яьржай бригадашта юкъера социалистически яхь. Цу гIулакха юкъе формальность ца хилийта гIерташ я заводера парторганизаци, профсоюз. Укхаза йолаш я «Социалистически яхьа экран», цу тIара даннеш каст-каста эргадоахаш а да. Таханарча дийнахьа хьалха латташ я Саaев Мовлде кулгалдеш йола плотникай бригада. Плотникех цхьанне а ер шу доладелча денз цхьа прогул яьяц. Цар цхьаккха нарушени йоацаш, массе а хана сменни декхараш тIехкхоачашду.

Плотникаша салоIача хана массехк хаттар делар аз Саaев Мовлдега.

— Уж толамаш даха шун аьттув боахар керттердар фуд?

— Керттердар да, бригаде къахьегама дисциплина чIоагIа хилар, тайп-тайпара балха говзал йолаш хIара плотник хилар. Цул совгIа цхьацца йола резерваш производстве юкъейоалае карагIдаьннад тхона. Иштта, опалубка еча хана технологи хувцарах болхлой ха а материал а кхоеш бола никъ корабир тхона.

— Кхы резерваш йий шун?

— Дукха ха йоаю оаха хьу хьакхачарга хьежаш. Боккъалдар аьлча, тхоашта бизза кхоачам бе вIаштIехьдалац цу даькъе. ХIаьта хьаенар а дика а хилац. ТIаьда, гоамен кхыдола сакхаташ долаш хул. Цига а йоаю оаха дукха ха.

— Мовлди, фу де лаьрхIа я бригада дIахо.

— Къахьегама овсарле лохйолийтаргьяц оаха. Берригача бригадо цхьатарра лаьрхIад укх пятилетке хьалхара моттиг дIа ца хеца. Хала хургда из кхоачашде, хIана аьлча, дукха ба из моттиг шоашка хилча бакъахьа хетараш. Укх заводе а тхона тIехьакхувш латт Е. Л. Бабаяна кулгалдеш йола бригада. Цудухьа, тха дикагIа болча болхлоша Беков Макшарипа, Кадиев Саид-Амина, Абубакаров Рашида тешшаме лаьрхIад даьхача толамех тоъам ца хилийта.

— Кхы а ала безам ба са, — йоах дIахо Р. Зармаева, — тхоца бувзам лелабеча № 1436 йолча автоколонна балхах. Хьаэца вай укх тайпара таьрахьаш: август бетта тхона 2,7 эзар тонн гIум я езаш бар уж. Хьаенар — 0,3 эзар тонн я. Сентябре я езаш хиннар — 2,670 тонн, хьакхаьчар — 600 тонн. Октябре иштта я езаш хиннар 2600, хьаенар — 600 тонн. Завода болх ца сацара дола бахьан да наькъагIа дIа-хьа йода кхычахьарча организацей транспортах оаха пайда ийбелга. Массехказзa цу хьакъехьа каьхаташ яздаьд оаха автоколонна начальникага Ю. С. Киселевга, ЧИТОАТ начальникага Е. А. Надировга.

Ж. БОГАТЫРЕВ.

МЕХКА ГIОЛЛА

РСФСР

АРХИТЕКТУРА ХЬАЖАР

Зодчеша творчески лохачун лостамаш, парте XXVII съезде оттадаь социальни декхараш кхоачашдеча цар лоаца дакъа гойташ да дикагIйолча архитектурни произведеней Ерригсоюзни хьажаре хьокхаш дола балхаш. Москве хьадийлла из хьажар хетадаь да Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дизара.

Хьажаре дакъа лоацаш я 120 авторски коллектив — еррига союзни республикашка, хIаьта иштта Москвеи Ленинградеи котбаьннараш. Архитектора центральни цIагIарча выставке хьахьокхаш да укх тIеххьарча кхаь шера даьдаьнна балхаш а проекташ а.

Дикка моттиг дIалоац нах чубахача тайп-тайпарча комплексаша, хIаьта иштта вIашагIйоаллача аьшкбетонах яьча нах чубаха зданеша а. Из законагIа доагIаш а да: укх тIеххьарча шерашка къаьстта ира латт цIенна уллув цхьан ханна соцкультбыта объекташ хьалъеш, архитектораша оалаш ма хиллара, бахача наха аьттув хургболча хьисапе комплексагIа гIишлош хьалйинза яргйоацаш хиларах дола дош. Бакъда, хIаьта архитектура тайп-тайпара хилийта, керда гIишлош хьалъеча цементи металли кходе йиш хулийта вIашагIдоахка цIенош хьалделга дикка дегIадоагIа укх пятилетке.

Т. АККУРАТОВА.

УКРАИНСКИ ССР

КХАЙ ТIА ГIОЛЛА ЗАВОД «ЛЕЛ»

Мехка баьцадаараш кхедеча плантацешка «геттара дика» йолаш чакхъяьлар укх гурахьа томатех сок йоаккхача агрегатий образецаш. Одесски «Продмаш» серийни арахеца йолаеннай иштта йола «дIа-хьа лела заводаш».

— Из агрегат бахьан долаш сиха а хIама ца эшшаш ца йовш а помидораш чуэца йиш хилар, — йоах Одесски области Белявски района «ЦIе маяк» яхача совхоза бригадира В. Кошелева. — Къаьстта гIадвугаш да консервни заводашка томаташ дIакхахьа ца езаш тхо мукъадовлар, хIаьта дукха продукци йовра, помидораш воча йоалар. Иштта йола машин хилар ловш дар тхо дукхача хана денз.

БIарччача технологически линена метта дIаэтта маьха еза а башха йоккха а йоаца агрегат хьаяьй «Продмаш» яхача одесски СКБ конструктораша. Аппарата балха овсарле я минута 70 литр сок йоаккхаш. Цун стерилизаци, гомогенизаци, шушашка е баллонашка йотталга автоматизаци яь да. Машин атта дIайодаш я, кхай тIа а консервни завода цехе а болх булургболаш я.

ТIехйолча категорегIа лоархIаш аттестаци яь, дикагIйолча дунен образецел вогIа йоаца томатносокови агрегаташ Госагропрома заявкагIа хьатIадоагIача шера мехка бIаьш долча боахамашка кхоачаргья.

ГРУЗИНСКИ ССР

КОЛХОЗ КОВНА ГIОНЧА Я

Болх йистебаьнначул тIехьагIа чаевода комбинезон хIара дийнахьа доярка халатаца хувц Зугдидски района Кахати яхача юрта колхозхо йолча Л. Мебониясс. Колхоза правлене деннача ахчах етт ийцаб цо, хIанз дезала бизза кхоачамхилллал шура лоаттаю. Колхозаца оттаьча договорагIа шийна деннача ахчах из декхарийла я пхе шера дIатакха, хIаьта хIара шера пачхаьалкхенга 800 килограмм шура йохка.

— ХIама ца эшшаш юртарча берригача наха а договораш даьд шурен дулхи дохка, — йоах колхоза председатела Д. Гугучиясс. — Бокъонца хьежад хIара ковна йолча таронашка. Гучадаьлар 1120 дезалах 205 дезало доахан ца леладеш хилар. Дулхи шурен рынкера ийдаьд цар. ТIаккха лаьрхIар колхозни фондацара доахан эцара 90 эзар гаргга сом ахча къоастаде, бахача наха ссудаш а луш. Ссудаш ийцад бIаь совгIча колхозхочо.

Колхоза правлене я пачхаьалкхен заданеши хIаьта иштта приусадебни участкашкара гIулакхаши миштад хьожаш йола, участкай даьшта дIадувча фуца, дIайогIача гаьнашца, доакъарца, удобренешца новкъостал деш йола комисси.

ДукхагIа хиннад колхоза доахан а. Цу боахама цхьадолча даькъе новкъостал даьд Черниговски области Талалаевски района «Украина» яхача колхозерча социалистически яхьа тIагIолларча доттагIаша.

Дерригача кхоачамех пайда а эцаш, колхозо лерхI фермашка а колхозхой боахамашка а дулхи шурен дукхагIа яккха.

Г. ПОНСЕН.

Тбилиси.

ТУРКМЕНСКИ ССР

ОПЕРАЦИОННИ ЧАРХАШ ТIА

БIаргашта хулача лазарий Туркменски НИИ офтальмологашка кхаьчай вездеход. Гаьнарча даьгIенашка жа доажадеча Iушта, боамби кхебеча боахамашка, мехкдаьттаи газовии промыслашка болх беча наха дарба де лаьрхIа я цу тIа оттаь дIа-хьа кхувла офтальмологически амбулатори.

Универсальни амбулаторе тIаэцаргба цамогаш бола нах, хьожаргба, дарба дергда царна. Ах сахьата йолча хана цу амбулаторех операционни хьае йиш я.

Ашхабад.

(ТАСС корр.).

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиуме

Укх деношка хилар НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума аргIанара заседани. Цига ладийгIар «Нах чубаха цIеноштеи социально-культурни объекташтеи лаьрхIа республике гIишлош хьалъяра XII пятилетка белгалъяь целевой программа кхоачашъяра тIехьа халкъа депутатий моттигерча Советаша беча балха хьакъехьарча дешага.

Из дош дувцаш тIайийцача соцам тIа Президиумо белгалдаьккхар, XII пятилетке чакхъяккха, аьнна, кийчъянь нах чубаха фусамаши социальни-культурни объекташи хьалъяра целевой программа республике ледара кхоачашъеш хилар. Цу хьакъехьа хIанз беш бола болх парте XXVII съездо, КПСС ЦК январскии июньскии (1987 ш.) Пленумаша дIадеххача боараме бац.

Нах чубаха гIирсаш хьалдечара балха темпаш, КПСС XXVII съездо, 2000-гIа шу тIакхоачаш хIара дезала къаьстта квартира е цIа хила деза, аьнна, хьалхашка оттадаь декхар, кхоачаш ца деш юкъагIдисар кхерам болаш, эсала я.

Кхоачамболлаш яц социально-культурни объекташта лаьрхIа хьалъеш йола гIишлош а; из бахьан долаш школашка, школе даха ха йоацача берий учрежденешка, больницашка, поликлиникашка моттигаш ца тоъаш дола чоалхане хьал дIахо а долаш дус.

Юкъарча дешара школаш хьалъяра заданеш юкъагIйоах «Грознефтеоргсинтез» объединене, республика Госагропромо, кхычар.

1986—87 шерашка заланегIа 4448 моттиг йола деша даха ха йоацача берий учрежденеш хьалъе езаш хиннача хьалъяьраш 2480 моттиг е 55,4 процент мара яц.

Оттаьча программагIа 1986—87 шерашка хьалъе езаш яр 510 маьнгена лаьрхIа болницаш, 700 саг тIаэца йиш хургйола амбулатореш, 300 сагага хьажа низ хургбола ФАПаш (фельдшерско-акушерски пункташ). 1986 шерен укх шера нийс беттан царех хьалъянь яьхараш: больницаш 140 маьнгена лаьрхIа, е 28 процент, амбулатореш 1200, ФАПаш 310 саг тIаэцаргволаш.

Кхоачаш ца еш юкъагIйоах культура объекташ хьалъяра задани а. Юрташка шин шера 6150 моттига лаьрхIа клубаши культура цIеноши хьалде дезаш яр Госагропром. Цхьан шерай нийс беттан хьалъянь яьннар 2445 моттиг е царех 40 процент мара яц.

Нах чубаха цIеноши соцкультбыта объекташи хьалъе, аьнна, хьахьежаю нонагIо пачхаьалкхен капвложенеш пайда ца эцаш, вешта аьлча кара ца ерзаеш юс.

1987 шера наха чубаха фусамаш хьалъе аьнна еррига республикана хьахьожаьча капвложенеех 9 бетта караерзаьраш 62 процент мара яцар.

Социально-культурни лостамагIа хьалъю дуккха лоархIаме объекташ эксплуатаце дIаялара нормативни ханаш тулийт. Масала, 1974 шера денз хьалъеш латт республикански больница терапевтически корпус. ЮкъагIйоахаш я республикански больница прачечни, Аргунски медсанчастаи Сунженски районни центральни больницаеи лаьрхIа хIаране 60 моттиг йола терапевтически корпусаш хьалъяра оттаь ханаш. Геттара а мелашха лел Грозне 300 маьнгена лаьрхIа берий больницеи 240 саг тIаэца йиш йола поликлиникеи хьалъяра хьахийца ахча карадерзаделга а.

Социально-культурни лостамагIа объекташ хьалъяра шера лаьрхIа увттаю планаш XII-ча пятилетке республика социально-культурни комплекса материально-техническа база дегIайоалаяра кийчъяьча программаца ювзалуш хилац.

Дикалга диллача эсала я хьалъеш йола гIишлош а. Нах чубаха дукха цIенош, социально-культурни объекташ пачхаьалкхен приемочни комиссей, моттигерча Советий исполкомий бехкагIа, чакхдаханза дукха балхаш доллаше а, эксплуатаце дIайийю, дIаяланза я приписками очковтирательствон хула моттигаш а. Цудухьа хьалдаь дьнна лерхIаш дола дукха цIенош, клубаш, школаш дуккхача хана эксплуатаци е йиш йоацаш хул.

Лакхехьарча Совета Президиумо республика Министрий Совета а, халкъа депутатий моттигерча Советашта а, цар исполнительни комитеташта а тIадиллар нах чубаха цIеноши соцкультбыта объекташи хьахьожаяь еррига средстваш дувцалга доаццаш караерзаелга, хьалъеш йолча гIишлоний дикал тоаелга, проектно-сметни документаци шийi ханнахьа кийчъянь йоаккхалга, гIишлош хьалъеза моттигаш ханнахьа мукъайоахалга, юкъе юкъ ца йолийташ финансированеца а эшача оборудованеца а уж Iалашъелга, гIишлош хьалъеча йолча приписками очковтирательствацеи, дерригa балхаш чакхдаханза дола нах чубаха цIеноши соцкультбыта объекташи дIателга дIадаккхара тIехьа хаьдда къовсам лоаттабелга, цу даькъе пачхаьалкхен приемочни комиссе лоархIам хаьдда айбелга заказчикашкареи гIишлош хьалъеча организацей кулгалхошкареи доагIар цIенхаштта хьадеха.

Президиум хьежар «Малгобекски районе дукха бераш долча ноаной учета а царна совгIаташ далара представлени ялара а хьалах, из гIулакх дIахо тоадара де дезачох а» долча дешага.

Президиумо халкъа депутатий Малгобекски городской Совета исполнительни комитет декхарийла йир дукха бераш долча ноаношта представлени яра практикацара кхоачамбоацараш дIадаха а совгIаташ телара законодательство лерагIа чакхдоаккхалга Iалашде а.

Президиум кхыдолча дешашка а хьежар цу заседане.

ПЯТИЛЕТКА ШИН ШЕРА ПЛАН—ХАНАЛ ХЬАЛХА!

Социалистически яхьа оагІув

ЧІОАГІЪЕ ДОГОВОРНИ ДИСЦИПЛИНА

ЭКОНОМИЧЕСКИ ОБЗОР

Социально - экономически дегІаахар сихдара, обществана демократизаци яра процесс кІоаргъяра, парте хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара тІагІертта балхаш ду республике. ТІа-тІа дукхагІа дакъа лоац къахьегамхоша экономикана кулгалдеча, политически къахьегамеи хьинар айдаь болх бир Сийлахь-боккхача Октября 70 шу дузача денна сийленца накъабахара, цу дерригне а таро хилийтар экономически хьокхамаш тоаде. ХІанз тешшаме ала йиш йолаш да пятилетка хьалхарча шин шера керттерча хьокхамий задани кхоачашъергья.

1987 шера итт бетта республика индустре промышленни продукци арахецалга дегІаденад соахка цу ханаца ниййсдича 2,5 процент. ТІа мел кхийтта промышленни продукци хьахиннай къахьегама овсарле лакхъяра чотагІа.

Полнэтилен, бензин, тракторни прицепаш арахецара, хьу хьаараозара, вІашагІхетта аьшкбетона конструкцеши оатхалаш хьаяра, цемент, мебель, тІехнахьеи чухьнахьеи дувхаду пазата барзкъаш арахецара итт бетта программа толаме кхоачашъяьй.

Газови конденсат а тІехьа дІалаьрхІача планал совгІа даьккхад 121 эзар тонн мехкдаьттеи 109 миллион кубически метр гази.

Соахка укх хана хинначунца ниййсдича чухьнахьа дувхаду пазата барзкъаш 22,2 процент дукхагІа хьадаьд, цемент — 16,5 процент, синтетически дубители вІашагІхетта аьшкбетона конструкцеши — 8,5 процент, хьу хьаараозар — 7,7 процент, полиэтилен хьадар — 3,7 процент.

Из иштта дале а, ацетон, фенол, мехкдаьтта аппаратура, кхачан промышленноста йола технологически оборудовани, механизированни гІишлон-монтажни инструменташ, етта кирпишк, яйгачеи кхачани промышленноста цхьайола изделеш маьхалъяхара план кхоачашъяьяц.

1987 шера итт бетта соахка цу юкъа арахийцачул 12,7 процент кІезигагІа хьаяьй механизированни гІишлон-монтажни инструменташ, мехкдаьтта аппаратура — 5,5 процент, етта кирпишк — 4,8 процент, тІехнахьа дувхаду пазата барзкъаш — 2,4 процент, консерваш — 7,9 процент.

ХІанзарча хано дІа ма деххара болх а беш, 1987 шу доладеннача хьалхарча деношке денз хила боагІача боарамагІа болх беш я дукхача объединенейи предприятейи коллективаш. Царех я итт бетта план толаме кхоачаш а яь, яхье хьалха латташ йолча: «Оргтехника» производственни объединене, медицински инструментий, «Промавтоматика» НПО опытни, ремонтно-механически, «Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни, «Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни, цементни заводий, Нохч-ГІалгІай «Терек» яхача производственни мебельно-дахчан хІамаш еча объединене коллективаш.

Соахка итт бетта хинначул кхо процент лакхъеннай промышленностера къахьегама овсарле.

Эггара чІоагІагІа къахьегама овсарле лакхъяьй «Оргтехника» производственни объединене, цементни завода, электромеханически, «Чечингражданстроя» Аргунски аьшкбетона изделей заводий, «Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни завода, № 3 йолча маьхк еча завода, кхычар коллективаша.

Поставкаши заказаши дара задаиеш кхоачашъярга хьежжа беча балха мах бе болабелча денз дукхача коллективаша дикагІча оагІорахьа хийцай шоай балха стиль. Смежникаша шоайла бехкаш дІатІеи хьатІеи ца дехкаш, договораш кхоачашдара шинна оагІоно шоашта тІалатта бехктокхам айбаьб. Из бахьан долаш республика промышленносте договорни дисциплина чІоагІъеннай.

1987 шера итт бетта поставкаш яра декхараш а тІехьа дІалаьрхІача планови задани 98,1 процент кхоачашъяьй, хьалхарча квартале 97,2 процент мара ца хиннача (дІадахача шера из хьокхам бар 97,7 процент).

ДукхагІйолча промышленни предприятеша толаме кхоачашдаьд поставкаш яра договорни декхараш.

Отчетии даннеех итт бетта договорни декхараш кхоачашдаьд 74 предприятеи объединеней.

Смежникашцара шоай декхараш телха ца деш, дукхача шерашка болх беш я «Оргтехника» производственни объединене, «Промавтоматика» НПО опытни завода, Грозненски ремонтно-механически завода, «Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни завода, «Терек» яхача мебельно-дахчан хІамаш еча производственни объединене, кхы дукхачар коллективаш.

Договорни декхарех поставкаш елга цар толамца кхоачашдарах доккха беркат доал цу предприятешта производство дегІакхувлара, къахьегама поощрени яра, социальни даькъе эшараштеи паха чубаха цІеноw хьалдаран дІахьежаду ахча дукхагІа хул.

Цхьабакъда, республикерча 34 промышленни предприятеи объединенеи коллективаша кхоачашдаьдац договорни декхараш, хІаьта царех хІаране итташ, бІаьш смежникаш ма бий. Поставкаш яра договорни декхараш кхоачаш ца дарах заказчикашка укх шера дІа ца кхоачаш йисай 29,8 миллион сома маьха продукци. Из бахьан долаш дуккхача къахьегама коллективашта доккха зе хиннад.

Продукцена поставкаш яра договорни декхараш дукхача даькъе кхоачаш ца деш дус, йоагІача боарамагІа бийдал, ахфабрикаташ, комплектующи изделеш ца лоаттаярах, цхьайолча машинашъеча предприятешка лохача боараме я технологи, из бахьан долаш металла дукха отходаш хул, халагІа хьае езаш хул изделеш. Предприятей цехашка кІезига яц тишъенна, духхьал пресса кІал яхийта мара пайдана йоаца оборудовани.

Производства финансови оагІон а е йоагІаш йола йоакхо яц цхьайолча предприятеша. Цудухьа индустре хІара бархІлагІча предприяте пайда бара план кхоачашъяц укх шера. Царна юкъе я «Грознефтеоргсинтез» производственни объединени, «Красный молот», «Пищемаш», «Электроинструмент», Грозненски Гудермесски «Нефтехимзапчасть» заводаш, Назрановски трикотажни, Грозненски кога гІирс бу фабрикаш.

Производственни боахама-финансовни балха тІара кхоачамбоацараш сихагІа дІададахара де дезар да хьалхарча даькъе порядок елга, производство кердача технически боарамга яккхар, массе а тайпа ресурсаш кхояр, цІенхаштта арахецача продукце дикал лакхъяр.

Балха тІа керттердар да боахама договорашкеи заказашкеи хьежжа продукцена поставкаш яра договорни декхараш толамца кхоачашдар.

Грозненски швейно-производственни объединене аз къахьега 4 шу совгІа ха я. Цу хана денз дукха хІама хувцаденнадац укхаза. Ала йиш яц, дерригa хьалаш шоаш хиннача тайпара да, аьнна а, бакъда, цхьа участок тоаяь, цун болх лерттІа дІаболабелча, кхычахьара моллагІдола кхоачамбоацар гучадаьле, юха а балха Іоткъам хул.

Перестройка массе а мехка йодаш я. Цунца цхьана вай вахара юкъеенай хозрасчет, бригадни подряд, гласность. Цу дерригача гІулакхех дика пайда баргба вай экономикана, къахьегамхой вахара хьалашта. Амма, яйга промышленность халагІа тІехьакхув цу хувцамашта. КІал кІийло йоацаш дувцац аз из. Цу дешашта дика масал да тха объединенера къахьегамхой хьалаш, оаха кхоачашданза диса декхараш.

Оаха хІанз болх беча помещене къахьега доладеннад тхо

Болхлочун уйлаш

ТХО ДОЛЧА МАЦА ХУРГДА ХУВЦАМАШ?

1963 шера. Цу хана денз цкъа капитальни ремонт яьяц цунна, е шер а яьяц из. Дувца дезац, малагІча хьале я из тахан. Цул совгІа, тха объединени укхаза хьаеллача хана а тишъенна, укх тайпарча производственна лаьрхІа гІишлонаш яцар ераш. Иштта кхыча гІулакхаште лаьрхІача помещенешка я тха филиалаш а. ХІаьта цхьайола участкаш геттара аварийни хьале я. Царех лархІа еза № 6 йола цех. Из тоае эшаш йола материалаш кораягІац тха администрацена ерригa Грозный техкача а.

Цу дерригача бахьанех керда оборудовани оттае вІаштІехьдалац тха, хІаьта хьалха хиннар тиш а еннай, хІанзарча хана технологически дІадехараштa тІехьа а йисай. Укхаза дагайоха еза массехк бетта оха латта догам деча цехера машина. Керттерча механика А. Аноикос дувцачогІа, цхьацца оатхалаш эшаш я из, бакъда, уж мичахьара хьая езаш я, маца уж хургья, тахан а ховш дац.

Сменашка массе а хана нах тоъаш бац. Масала, цІаьккхаза а йоалаергья аз сайна дикагІа йовза догам ду цех. Тахан тха балха вац 16 саг. Царех ниййсса ахаш декретни отпускагІа ба. ХІаьта керда болхло хьаийцача укхазара болх Іомабаь из ядалехьа ах шу совгІа ха йоал.

Из дувзаденна да тха учебни комбинате догам дера говзал Іомаеш ца хиларца. Из а харцахьа да аьнна хет сона.

МоллагІча предприяте я социально-бытовой гІулакхий комплекс. Цу юкъе йоагІа столови, душ, тайп-тайпара приемлови, культурни гІулакхни пункташ, кхы дара сфера. Укх шера май бетта Краснодаре профсоюзни курсашка со йолаш моттигерча текстильни комбинате а, швейни объединене а бІаргадайра сона уж гІулакхаш цига мишта дика леладу, мел дукха теркам царна тІабахийтаб. ХІаьта царца ниййсдича тха къахьегама хьалаш геттара во да.

Аз болх беча укх диь шера тоаяь йоалаш яц столови. Дика, чам болаш бац буфетера кхача а. ТІера гІирс Іобаккха моттиг яц тха цехе, аьттув баьнача Іойоакх тІера полтош, кхыдола тІера барзкъаш. Вешта филиалашка къахьегаш болчар кхы а вогІа да хьал.

Кастта чакхйоалаш я тхона лаьрхІа трамтарка уллув еш йола гІишло. Цу денга хьежаш дукха сийрда уйла еш я тха коллектив. Бакъда, тхоай укхазара кхоачамбоацараш ийца цига дІадаха ловш дац тхо.

ТІеххьарча партийни соцамаша, КПСС XXVII-ча съезда решенеша дІадеххача бесса социально-экономически дегІабоагІаш латт беррига мохк. Къахьегамхой — вай керттера низ а лоархІаш, йоагІаш йола йоакхо елга дІадех цар... Тха коллектива юкъе а ба хьокхам телаш болх беш, шоай балхах дика кхеташ бола болхлой. Царех лоархІ оаха П. А. Абрамченко, Ш. А. Яндиева, С. В. Мельникова, дуккха кхыбараш. Дика къахьега йолаеннай укх шера школа яьккха Барахоева Зарифа. Болхлошта езаши цар лоархІаши я цеха начальник Мария Александровна Щербина. Йоккха я цун опыт, лакха я профессиональни говзал.

Вешта аьлча перестройка е гІерташ, тхоашта моггача тайпара болх тоабеш я тха коллектив. Амма, новкъостал тхона эшац, дерригa ше-шегІа, хьахургда аьлча бакъхургдац.

М. БАРАХОЕВА,
Грозненски швейно-производственни объединене вышивальни цеха ОТК контролер.

«Чечингагропромстрой» производственни объединенена чуйоагІача МПМК-1 гІишлон бригадаша доккхий социалистически декхараш тІанийцад шийтталагІча пятилетка хьалхарча шин шера задани кхоачашъяра. Цу даькъе шерра яхь йоаржаяьча царех дукхагІчар дика производственни толамаш доах. Царех цаІ я М. Шабазов керте латтача гІишлонхой бригада коллектив. Сийлахь-боккхача Октября 70 шу дузача юбилей сийна тІанийца декхараш ханал хьалха кхоачаш а даь, бІубенна къахьегаш я из дІахо а. ХІара сменагІа нормаш 115—120 процент кхоачашъю цо.

Уж толамаш доахача диза дакъа а лоацаш, къаьстта дика болх барца белгалбаьнна ба бригадера гІишлонхой Х. Шабазов, Р. Муцаев, Д. Саламов, С. Шабазов, А. Януркаев, кхыбараш.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) В. Януркаев, Р. Муцаев, бригадир М. Шабазов, Д. Саламов, С. Шабазов.

Л. АБДУРЗАКОВА сурт.

БІубенна къахьег

1987 ШЕРА ИТТ БЕТТА ПРОМЫШЛЕННОСТО БАЬЧА БАЛХА КЕРТТЕРА ХЬОКХАМАШ

(процентаща)

	Нохч-ГІалгІай АССР	Къилбаседа-ХІирий АССР	Черсий-Балкхарой АССР	Дагестански АССР
Продукци маьхалъяккхара план кхоачашъяр	101,3	101,4	100,5	104,5
Къахьегама овсарле лакхъяра план кхоачашъяр	103,7	103	101,6	102,8
Къахьегама овсарле дегІаахара темп	103	105,1	104,3	106,5
Товарни продукци дегІаяр	102,5	105,4	104,7	108,4
Поставкаш яра декхараш а тІехьа дІалаьрхІача продукци маьхалъяккхара план кхоачашъяр	98,1	99,2	98,7	97,2
Къахьегама овсарле лакхъяра чотагІа тІахийтта продукци	100	96,3	94	80

Хьалхалаттараш

ПРОДУКЦИ МАЬХАЛЪЯККХАРА ИТТ БЕТТА ПЛАНИ ДОГОВОРНИ ДЕКХАРАШИ ТОЛАМЦА КХОАЧАШДАЬ ПРЕДПРИЯТЕШ:

СССР-а 60 шу дизара цІерагІа йола «Оргтехника» яха Грозненски производственни объединени;
«Промавтоматика» НПО опытни завод;
Грозненски ремонтно-механически завод;
Электромеханически завод;
Гудермесски мединструментий завод;
«Трансмаш» завод;
Нохч-ГІалгІай «Терек» яха производственни мебельно-дахчан хІамаш ю объединени;
Электроремонтни завод;
Цементни завод;
«Автоспецоборудование» яха опытно-экспериментальни завод.

ТІехъабусараш

ПРОДУКЦИ МАЬХАЛЪЯККХАРА ИТТ БЕТТА ПЛАН КХОАЧАШ ЦА ЯЬ ПРЕДПРИЯТЕШ:

«Грознефтеоргсинтез» яха Грозненски производственни объединени;
Грозненски «Нефтехимзапчасть» завод;
Гудермесски «Нефтехимзапчасть» завод;
«Красный молот» завод;
«Пищемаш» завод;
ГІ. Ахриева цІерагІа йола «Электроинструмент» завод;
Сунженски лесхоз;
Гудермесски реалбаза;
Слепцовски ялат дІайиду пункт;
Плиевски ялат дІайиду пункт;
Малгобекски ялат дІайиду пункт;
Металлически тара завод;
«Чеченингушстройматериалы» производственни объединени.

Перестройкагахьа букъ берзабаь

ХЬАДЕЧУН БАЛА БАЦ

План 39,71 сом долаш, 50,76 сом дІадахийтар соахка цхьа центнер шура яккхарга Сунженски района «Победа» яхача колхозе. Хувцаденна хІама дац укх шера а. План 35,21 сом долаш, ниьс бетта 38,83 сом дІадахийтад. Цул совгІа, соахка планагІа доагІачул 59 процент дукхагІа доакъар дІадахийтар колхозе хьайбаш кхабарга. ХІаьта укх шера эшар 3770 центнер доакъара единица йолаш, кхаь кварталагІа 5309 центнер доакъара единица дІаяхийтай. ХІама дацар цунга хьежжа дуккха шура йоаккхаре. Из а дац. Масала, дІабахача ниьс бетта хІара кхоабача Іаттагара 1555 килограмм мара шура яьккхаяц, план 2046 килограмм йолаш. Соахка цу юкъа хинначул а 296 килограмм кІезигагІа я из. Цул совгІа, доахан а хила дезачул 42 етт кІезигагІа да.

ХІана ниьсденнад из ишта? Цун бахьанаш геттара дукха да. Керттердар — доакъарах лерттІа пайда ца эцар.

РационагІа хьежжа хьайбаш кхабара тоъаш хилац цу боахаме хІара шера Іалашду доакъар. Укх шера а кийчдаьдац из хІара хьайбана лаьрхІа 14,6 центнер доакъара единица мара. Из бахьан долаш, массаза а Іа чакхдоалаши бІаьсти йолалуши, кхыча боахамашкара доакъар эца арабала безаш хул колхоза викалаш.

ХІама дацар долчох мукъагІа, кхом а беш. лерттІа пайда эцаре а. Ферме массаза а го йиш я дІа-хьа кхийса хоттала довш улла ча, Іаьсий латтача хьаьшкара хьааракхийса лаьтта улла йол.

Хьайбаш латтача шин корпуса юкъе трактористо, цхьан моттиге а доацаш, доаржадеш лафета тІара Іодоссадаь ча шодашца шоай доахан латтача помещене хьачукхухьаш боахкар дояркаш: Максимова Лидия, Арекелян Зинаида, Котельникова Валентина, кхыбараш. Ткъаь итт метр гаргга никъ бе безаш яр царех хІараяр ча хьачудара. КІезигагІа дале а, 10 процент Іолегаш довра из.

— Кхом хетаций шоана цунах? Тракторца хІара корпусе хьачуда мегаций из? — оаха аьлча:

— Кхы а гаьнагІа Іо а йоассаййй силос а шодашца хьачукхахьа езаш хул тхо-м, — йоах доярка Котельникова Валентинас.

— Тоъал лой шоана доакъар?

— РационагІа доагІачох ах а лац. Масала, моша доакъар телаш хиннача хана хІара Іатта 50 килограмм йоагІача, хьаяхьар 20 — 25 килограмм мара хилацар. Цхьабакъда, дІаязъер-м 50 килограмм хулар. Иштта припискаш еш тел кхы тайпа доакъар а. Концентрированнидар мара тхона хьалуш дола доакъар таразаца озаш дац. ХІаьта а, тІахьежача а ма хой тхона хьалур мелад. ХІана аьлча. паггахьа—кхаь бетта цкъа рационагІа доагІар луш а ниьслу. Из хул цхьаннахьара комисси йоагІаргхиларах ферма кулгалхой са аькхдаьлча.

— ХІара кхоабача Іаттагара мел шура йоаккх оаш хІанз?

— Дийнахьен буси 3,4 килограмм. ХІаьта мичара хургья из доахана дІателар екъа силос мара ца хилча? ДикагІа юаргйолаш из хьаьнъяра а цхьаккха хІама лац. Силос а йоагІачох а 50—60 процент мара яхьац.

Арекелян Зинаидай доахан долча, чура Іи хьалъухаш боккха пед латтар. Цун хьакъехьа хаттар дича Арекеляна аьлар:

— ХІара доияркага цо леладеча доахана группана лаьрхІа пхи бІаь литр чуйодаш бешка я. Тха доакъара цехе кийчъю барда чу а етте, цунах баьца витаминни хьоарах яь гранулаш, концентрированни доакъар а техе худара хьисапе муж кийчбу. Духхьашха из гІулакх дІадоладаьча хана, дерригa вІаштІехьа дар. Цхьабакъда, тІехьарча хана хий санна коача хул доакъара цехе ю барда, хІара доахана группана ялх-ялх килограмм кхоачаш мара телац концентрированни доакъар а. Цудухьа кІезига я йоаккха шура, лоха я цун хьоаиал.

Соахка баьча балха итогегІа 200 сом преми хьожаяьяр тха коллективана. Цхьабакъда, из мича яхай, цунах хІама ховш дац тхо хІанз а, йоахар доярикаша.

Цу преме хьакъехьа колхоза парткома секретара А. М. Калайтанова иштта дийцар:

— Паччахьалкхенга шура йохкара соахкара план ферма коллективо кхоачашъярах, цун кулгалхочо Хайров Къурейша, аьнна, кхоалагІча степена дипломи 200 сом премии хьожайир агропромо, колхоза правленега, партийни, профсоюзни организацешка хаьтта хІама а доацаш. Боахама кулгалхой из де юхь а яцар: бахача нахагара ийяьча шурий чотах кхоачашъяьяр план, ферма коллектива карагІдаьнна хІама дацар. ХІаьта а хьайбаш леладераш гул а баь дІаелар аз диплом а преми а. Цхьабакъда, Хайровна хьожаяь хиларах ца дувцаш, коллективана еннай, аьнна Іодийшар диплома тІа яздаьр.

Из харцахьа даьд Калайтанова. Дар Іодеша дезаш хиннадар, наха дерригa ховрг а долаш. ТІаккха гучадаргдар из диплом мишта, хьанна дагадеха колхозе кхаьчай. Иштта из де тІехьа дац хІанз а.

Хало оз тха коллективо, фермана гонахьа лерттІа карт йоацаш. Из бахьан долаш дукха доакъар лечкъаду чуухача наха, яхаш леткъаш вар, цкъа тхо вІашагІкхийтача ферма заведующи Хайров Къурейш.

Цхьабакъда, из карт тоае, доакъар лораде, кеп увттаяр мара, дукха безам болаш вац, аьнна хет Хайров ше а. Валаре.., доакъар, хьайбай продукци лечкъае йиш хулийта паькъаш дІакъовлара эша таронаш леха хургъяр, колхоза доакъар а телаш кхоабаргбацар цо, дукха ха йоацаш боахама кулгалхошта гуча а баьнна, фермера дІабаьккха, шийй доалахьа хинна ши уст а. Заведующа иштта хилча бокъо йий цун доакъар лечкъадераш совцабе?

Иттех шера хьалха цу ферма хьае йолаяьча доакъара цеха хІанз а пенаш мара хьалдеттадац.

Геттара во вІаштІехьдаьхад паьха салаІара хьалаш а. Шелвелча саг чуваха йиш йолаш помещенеш яц ферме.

Керда уй а теха, басар хьекхад цІеча уголоке. Цхьабакъда, из къайла латт. Чухьа цхьаккха тайпара гойтара агитаци яц. СалоІача хана сага эшачох хІама дац цу чу.

Социалистически яхь лелаярах а дувца дезац. Шура яккхара шоай планех, декхарех хІама ховш бац дукхагІбола хьайбаш леладераш. Арахецаш яц «Молнийш», дац пенгазеташ. Эшаш дий уж хан-ханахьа яхьа итогаш еш ца хилча?

Карара шу долалуш, тхо цу ферме долаш, бруцеллезах, туберкулезах цамогаш долча доаханна Іунал дарах, бетта даьккхача ахчах кхы тІа 15 процент доагІа тхона, хІаьта доахан цІендарах — дийнахьа цхьацца сом. Из ахча луш дац хІанз, яхаш леткъар доиркаш а скотникаш а. Из дош цхьан кога тІа доаккхаш бац колхоза. ферма кулгалхой а специалисташ а. Цудухьа цхьаболча доиркаша цІендац доахан, бе доацаш кхоачашду шоай декхараш дукхагІболча скотникаша. Цу ферме долча кхоачамбоацарех дувца кхы а дукха да. Колхоза, ферма кулгалхоша уж дІадахара деш хІама дац. Долче, перестройка ярах дувца а эшац.

М. ХАМАТХАНОВ.

ФОРМАЛИЗМ КОТЪЯЬЛЧА...

Тха института ерригача подразделенешка хІара шера шоэза хан-ханнахьа социалистически яхьа итогаш ю. ХІаьта бІарчча шера социалистически декхараш пенах хьалтеха доахк, шоаш теркал хьан дергдар-хьогІ, яхаш санна. Уж-м сага дага а доахац. Вешта сенна хьож царга хІара шера дувцар цаІ хилча: шера план (25 е 30) декабре кхоачашъергья; авторски тешалаш хьаэцара иззал заявка лургья: кепатоха иззал статья кийчъергья; юртбоахама культураш чуэцача гІо дергда... Цхьаккха тайпа адрес доацаш, массанена кІордаяь пункташ. Цар цхьаккха саг, цхьанна хІаманна декхарийла вац.

Бакъда, тІеххьарча хана хоалу тІанийцача социалистически декхарий пункташ эргаьха хувцамаш де а из болх дийнбе а гІерташ моттигаш. Цхьабакъда, лоадама хІама дац бокъалгахьа даьнна. Цудухьа хьалхе а дукха низ тІабахийта ца безаш декхараш кхоачашдулургдолга хов дуккхачарна.

ХІанз хьожаргда вай, бІарччача института тІанийду социалистически декхараш хоадам болаш, перестройка дІадеххача бесса дий. Дац аьлча, ниьсагІа хургда. Декхарий эггара хьалхарча пунктагІа лаьрхІа да шера план института коллективо 30 декабре кхоачашъергья, аьнна. Вешта аьлча, хІара шера тІанийеш йола дежурни пункт я из...

Іоеш вай декхарий шоллагІа пункт: «НОТ шерра юкъейоалаярах, вычислительни техниках эффективно пайда эцара чотагІа, сотрудникий творчески хьинар айдарах, къахьегама дисциплина чІоагІъярах, къахьегама овсарле планал совгІа лакхъергья цхьа процент».

Хьожаргда вай, из дукха хІама чулоацаш йола пункт бокъонца яшха. ВІалла кхетадеш дац, хьадда малагІа мероприятеш я НОТ-о белгалъяьхараши цар института фу пайда лургбийи. ХІаьта ЭВМ-ах аьлча, института ерригача коллектива ховш да, Іилман тохкамаш деча компьютерни техниках оаха вІалла балха тІа пайда ца эцалга. Цудухьа ховш дац, «вычислительни техниках биззагІа пайда эцаргба» яха дешаш декхарий шоллагІча пункта тІа ІотІа хІана техад.

ТІаккха сотрудникий творчески хьинар айдара, дисциплина чІоагІъяра вІалла кхетадеш дац тхоах хІаране де дезар.

Нийса яц пункта тІеххьара положени а, хІана аьлча къахьегама овсарле лакхъяра оттаяь хьадда практически задани яц. Укхаза доагІаш хаттар отт: «оттаяь задани» йолаш я е яц. МалагІча гІулакхашца, мел лакхъе йиш я къахьегама овсарле?

Института социалистически декхараш тІа яздаь да, хадданза юртабоахама болхлошта оаха гІо дергда, аьнна. Цхьабакъда, Іилманхой, конструктораш тхоаш хиларах тарра, деш дац из новкъостал, из да дарегІа балха кулгаш тхо хиларах.

Социалистически декхараш тІа цхьаккха хІама хьоахадаьдац тха къахьегама, быта хьалаш тоадара. чІоагІа ира латт тха жилищни проблема къоастаелга.

Тха социалистически декхараш бокъонца дайзачул тІехьагІа дика кхетаду, хІара пункт духхьал формально тІанийца йолга. ХІана аьлча, дукхагІа болча Іилман болхлошта бокъонца йовзац декхараш кхоачашдеча шоаш лоаца моттиг. Сона хетачогІа, хІара коллективо цу декхарий критически мах белга вІаштІехьадоаккхаре гІулакх хургдар. Хетаргахьа, цхьанна хІамана эшаш дац чоалхане, дуккхача пунктех латта социалистически декхараш тІанийделга. Цар пайда лургбац. Дуккха а дикагІа хургдар оттаяьча планови заданел совгІа а хургдолаш, шоай кхоачамашкеи низашкеи хьежжа, хьадда пайда лургбола декхараш тІанийцача. Уж кхоачашдергдолча наьха цІераш а белгалъе еза, иштта белгалъе еза декхараш кхоачашдергдола ханаш.

Укхаза чІоагІа лоархІаме да массехк коллективо кхоачашдер цхьан лостамагІа дола гІулакх дале, царна юкъе социалистически яхь йоаржаелга.

Из дерригa а дІакхачийта деза хІара къахьегамхочунга, цунах из лоархІаварга хьежжа цун балха мах а хоадабергболга дІа а хойташ.

Е. ШАТАЛОВ,
«СевКавНИПИнефть» яхача Іилма-тохкама института Іилман болхло, геолого-минералогически Іилмай кандидат.

Тахан–ракетни эскареи артиллереи Ди

ОКТЯБРЬ ТЕШАМЕ ЛОРАБЕРАШ

Краснознаменни Сибирски военни округ. «КПСС XXVII съезда решенеш кхоачашъергья. Сийлахь - боккхача Октябра 70 шу дизар хьинар кхо ца деча турпалерча къахьегамца дездергда» яхача девизагIа йоаржаьча социалистически яхье хьинаре дакъа лоацаш я.

СУРТА ТIА: СибВО Н-ски лаькъа дикагIйолча ракетни подразделене командир коммунист майор Воскобойник Георгий Анисимович комсомольцашца - пусковой установка наводчикаца мугIарера салтечунца Труба Заряпаца, расчета начальника заместителаца сержантаца Минин Валереца, расчета начальника заместителаца воккхагIволча сержантаца Громов Дмитреца, механик - водителаца мугIарера салтечунца Байрамов Ильдараца, пусковой установка наводчикаца мугIарерча салтечунца Бублей Олегаца, «моастагIчоа» хIама тохара декхар кхоачашделга къоастадеш ва.

А. КУЗЯРИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

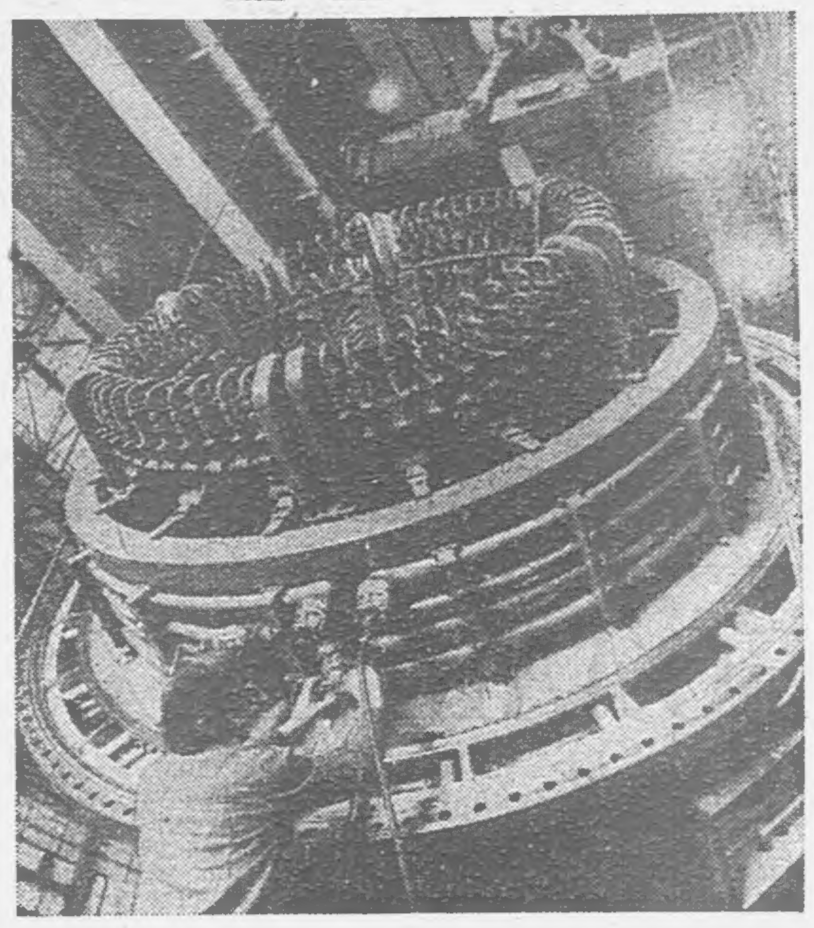

ПНР. Вроцлаверча электромашиностроительни заводе специализаци ю электростанцешта эша йоккха мощность йола генераторaш хьаергйолаш.

СУРТА ТIА: 360 мегаватт йола генератор вIашагIйолаш я.

ЦАФ-ТАСС сурт.

Вай—интернационалисташ

СИЙРДАГIА ХИЛИЙТА ВАЙ ФУСАМЕ

Дукха уйла яйташ я Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела Х. Х. Бокова «Вай интернационалисташ» яха статья. Цкъа мо дукхаза йийшай аз из айса, сайца деша багIача кагийча нахацеи мехкарашцеи. Ала йиш яц авторо дувцараш хьалха цхьанне а дувцанза, уйла янза дешаш да, аьнна. Из нийса хургдац. Каст-каста деша йиш я цох лаьца республикански газеташ тIа, «Лоаман Iуйре» яхача альманаха тIа. КIезига дувцац интернациональнии атеистически кхетам баларах радиовещане, телевидене. Материалаш дукха я. Цхьабакъда, новкъа дале а, ца аьлча далац, царех цхьаяраш эсала, яьсса, цхьаккха кхетам ца луш хиларах. КIезига язду интернациональни дезалех, вай республике болх беш болча тIабаьхкача специалистех, кхыча республикашка, краяшка, областашка хьинаре къахьегаш болча вайнахах. Ханна йоккха еце а, вай мехка дахача къамий интернациональни бувзамех итташ масалаш доаладе йиш йолаш я со.

Са дас каст-каста дувц Нохч-ГIалгIай республика метаоттаяьчул тIехьагIа Инаркъерча школе хиннача хьалах. Аханел дукхагIа бола хьехархой тоъаш бацар. Цу хана балха баьхкар укхаза Теряев Василий Григорьевич, Пятокова Нина Дмитриевна, Хамчиева Анна Федоровна. Уж нхоккхе а йоккха педагогически стаж йолаш, тIем тIа хинна нах бар. Пенсе баха ха хьатIакхаччалца болх бир цар укхаза, шоай дега йIовхал гIалгIай берашта дIаелар. Цар хьийха бераш хIанз доккха хиннад. Хьалкхийнаб цар дезалаш. Цхьабакъда, йицъеннаяц царна шоашта Ленина мотт, Пушкина поэзи, Есенина лирика йовзийтача эрсий хьехархой цIераш. Сийдеш йоах уж юрта! ХIанз сага дага а дохац Василий Григорьевич, Нина Дмитриевна, Анна Федоровна кхыча къамех бола нах хинналга.

Советски наьха интернациональни доттагIалах дувцаш сай дезалехи кхоаччарча гаргарча нахахи ала ловра сона. Гурже йоалаяь хиннав тха воккхагIвсла даь воша. Шоайла безаш, лоархIаш баьхаб уж. Царех виса ши дезалхо ва. ВоI Мухьмад лакхара дешар дийша а ваьнна, Малгобекски горгазе болх беш ва. Цу организаце керттера бухгалтер йолаш къахьегаш я цун сесаг — эрсе Зина. ЙоI Надифа маьре а яха, дезал кхоабаш ТIой-Юрта ях.

Интернациональни дезал ба тха зIамагIволча даь веший Макшарипа а. Ткъаь пхийтта шу совгIа хьалха цо йоалаяьй украинка Колесник Галина. Iнмерза, шоайла товш, безаш пхи дезалхо хьалкхеваьв цар: Борис, Руслан, Беслан, Тамари, Лидия.

Цхьаболча гIалгIаша, йоI е зIамига саг «вайнаьха гIулакх дича довзаш бий уж?» — аьле хоатт. Са сай да а нана а гIалгIай ба. ХIаьта а ала йиш йолаш яц со «вайнаьха гIулакх» даь веший дезалел сайна дикагIа хов аьнна.

Сона хетачогIа, Малгобекски районе ваха саг къаьстта а хулаш, интернациональни сакхетам лакха болаш хила веза. Дукха човнаш йитай укхаза граждански Даймехкен тIемаша. дукха къахьийгад наха мехкдаьттеи газеи промыслаш хьаеш, халкъа боахам дегIабоалабеш. Из деррига даьраш нохчийи гIалгIайи хинна Iац. Балам боламах хетга, царца къахьегаш а гитлеровски гIаьрахошца тIом беш а хиннаб вай мехка дахача дуккхача къамий викалаш. Уйла-нигат а цаI хиннад цар, идеалаш цаIаш хиннай. Из дика хьагойташ ба Х. Х. Бокова статьяй чулоацам.

ХIаьта а нийслу-кх, хозача, дIайхача ахкан дийнахьа цIаьхха морхаш тIа а яьхке, сигале баьдъерзаш, ди къувкъаш, тIоа согаш. Иштта нийслу цхьайолча хана вай вахаре а. Дега цIена боацача наха кхыча къамах болча наха халахетараш ду. Цу тайпара хIама хилар са Инаркъе а. Укхазарча № 12 йолча школа хьехархошца, хIирий шин йоIаца хулигански гIулаккхаш леладаьд Яндиева, АрсамаковгIар. Юртарча наха харцдаьд цар даьр, зуламхой набахта чубехкар, цар даьх-наьнах бехк баьккхар юртхоша.

Л. КАРТОЕВА,
ЧИГУ студентка.

Грозненски швейни производственни объединене шоллагIча цехе къаьстта дика къахьегаш я хIамаш тега мотористка Л. Тамаревская. Сийлахь - боккхача Октябра 70 шу дизара сийна яьржача социалистически яхье хадданза хьалха йолаш хьаенай из. Цо тийга барзкъа цIаккха а брак йолаш хилац.

Шийна къахьегама йIаьхий опыт уллув болх бечарна камаьрша дIател Тамаревскаяс. Цо хьехамчал леладаь мехкарий дукха ба цехе хIанз доккхий толамаш доахаш.

СУРТА ТIА: А. Тамаревская.

Л. АБДУРЗАКОВА сурт.

ХЬАСТАШ

Беркате гIулакхаш цу сахьата довз. Масала, цхьан ханна хьахилар Ачхой-Мартане наьха бIарг тIаотта дика дик хIама: цIена хьаст бола лоаман гIала, Фартанга тIа тилла хоза тIий. Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа байнача наха дегIа кIайча мрамора памятник, къахьегама сийлен аллея йола гаьнаш ягIа пар. Композицега диллача из цаI йола ансамбль я.

Ансамбль яц цун композици цу сахьата лоацалургйолаш а. Бакъда из безаме яь а маIан долаш а я. Дикка хьежа а хьежа, уйла йича, патриотизмах, турпаленах йиза, хьаст, Iалам, халкъ, Даьхе яха дешаш цхьана вIашагIкхеташ хиларца кхетаеш а я.

* * *

Массанахьа дIадолха наькъаш дикъ даькъа декъалуча, хозача Ачхой-Мартановски перекрестке массаза а дукха нах хул. Укхаза хьох ца кхеташ мала хургваI Гаьнарча Барнаулера студент, Киевщинера бIухо-сверхсрочник, Буматара баьцадаараш кхедер, СаьмуIашкара ахархо...

Укхазара, укх кIаьда тIара хIара минута цаI дIавода, хьаяьхкача автобусаш тIара нах Iобовл, новкъа кхийттача машинаца дIахо гIоргболаш.

ХIанз «Икарус» тIера Iобаьлар ССО эмблемаш а йолаш дог гIоздаьнна кагирхой. Уж ба шоай къахьегама лагере боагIа гIишлон отряда бIухой. Сона уллув цаI дувцаш ба ВалергатIара нах. Комбайнераш ба уж. Берригаш а Грозне сборни пункте болх уж, цигара кхыча механизаторашца цхьана Казахстане ялат чуэцача гIоргболаш. «...Сатем гIанахьа мара гац вайна» яхар, царех аьнна да. Юстаро латт туристаш, гаьнна го баькха цIабоагIа уж, из хозу цар тайп-тайпара йоккхазIамига йолча дипломаташ тIа тIатоIадаьча суртех.

Йоасса ца луш, хьувш я перекресток, керта чоажера пха санна, нах къулбаседен къулбехьен, малхбузен малхбоален дIа а ухийташ. ХьатIавоагIа а дIавода а цхьа саг тIехвалац совхоза кхаьчача Iажий беша юхерча лоаман гIалий чу ца отташ.

Сево тIаувз уж укхаза? Iийне, гIалий чу боалл цIена хьаст, кхуркхолг баь. Цо наькъахочун дог хьоаст. Цун шийн цIи я — «Зинай хьаст». Цох тиллай шийх дика дош юхедитача сага цIи. Хьаша тIаэцача цу гIалий чу боагIа хьастара хий мала баькка ца Iеш, патриотизма дег чура йоагIача оазе, безамо кхувлаш. Цу хьастара хий а менна, дIаводар ше ваьхача моттиге юхавоагIаргволаш, ше вахача моттига сий ца доадеши эздин леларгволаш дув биа водаш санна, дIавода. Гаьна гIолла лийнна, гобаькка цIавеначо цу чура хий мол. Даьхен хьаста зерате веча санна.

— ...Дукха ха йоацаш тIехьа цига яцар лоаман гIала. ХIанз из гIала ягIача хьаст бар, гоннахьа хотта а болаш, буц а йолаш, хIаьта аьхки йIовхал эттача лакъа а лакъаш. Укхаза Iобувлар нах, наькъа йистошка хьалIой ухар, йодача машинага хьежаш.

Наха дувц Зина яхача депутата эггара хьалха теркалдир из сурт, яхаш. Халкъо хержар сийрда бIаргболаш, цIена дог долаш хиннай. Цун сатийнадац хьаст мукъабаккхалцеи цу тIа лоаман гIала йоггIалцеи. Тахан из моттиг Ачхой - Мартана районе мел вахача сага еза а хинна дIаэттай. Бакълувш хиннай Зина: «хьасто нах вIашкаувз. Цар уйлаш цIенъю, хIаьта гIулакхаш лаькъалбартболаш, хIама хьаде а ду».

* * *

Ачхой-Мартанера нах барт болаш, хIама хьаде а довза а гIерташ ба. Района юрташкарча наха тайп-тайпарча меттала цъамаьл ду. цар вIаши дувцар кхетаду уж вIашка озача керттерча меттаца — эрсий меттаца. Додача хин ши берд вIашагIтохача тIаьво санна ткъаь иттнел совгIча къамех бола нах вIашагIтох цу метто.

ДIаяхача хана «тIаьш тийхкад кIанташа». Иштта яьхад, хетаргахьа, хин ши берд вIашагIтохар хинна ца Iеш, тIаьво нах вIашкаозаш хиннадаь. ХIаьта хIанз, вай хана, оал: «Беркатеча сага доагIа памятник цо ше тилла тIий да». Из нийса аьннал.

Боккхийча наха дувцаш хезад сона Ачхой-Мартана юкъе гIолла чакхдоала Фартанга чIсаггIа Iаьржаухаш хиннад, яхаш. ХIаьта цун бердаш лакхеи дуттареи вIаши гаьнеи да. Хил дехьавала хала дар, цхьа моллагIавар воала а лацар. Цудухьа, хетаргахьа, юртара нах дика шоайла бовзаш а бацар. Из цхьа тIий ца хилар хинна а Iацар: Нах вIашагIтоха дегагара дегага дола тIий эшар. Мала вар хIаьта иштта дола тIий тилла хьаштдолаш Iаьдалгахьара саг? Цхьаккха а вацар.

Юрта кхаьчар большевикаш. Халкъо шийн викалаш хержар Советашка. Цар эггара хьалхадаь гIулакх дар Фартангана тIий туллалга. Из кхоачашхилар!

Из моллагIа дола тIох детта тIий дацар, из дар массехк къамах болча наха юкъе тесса вошал. Эрсий меттала цун цIи яьккхар «Дружба» аьнна.

ТIаь тIа гIолла вIаши дIахьа ухар, вIашагIкхетар. Цу тIа гIолла бахар халача хана баха кхы юха ца баьхка, цIаккха бицлургбоацараш, цу тIа гIолла баьхкар гIадж а лувзаш инвалидаш. ХIаьта тIаьво деррига ловра, низ болча доттагIчун белажо санна: дог гIоздалар, гIайгIа, хало, хинна зе.

ТIий тахан а наха гIулакх деш да. Дукха хий дIаихад цунна кIалгIолла, из тIий тилла халкъо хержараш, эрсий вежарий наха бицбешабац. Ачхой - Мартане бахача наха боча дагалатт уж депутаташ.

Бакъда вай вахара сиха хувцалуча кIийлен тIа хьахилар тIехвала йиш йоаца проблема. ТIий тилладар ши ворда вIашагIкхийтача вIаши тIехьъяргйолаш, гIашлошта готта така а долаш. Вордаш хано дIаяьхар. Дукха грузовикаши легковой машинаши яьннай новкъа. Нах лела такаш дIа а доахаш шерде деза тIий, хIана аьлча нокъцIара йолалац вIашдухьала йоагIа машинаш. ХIаьта гIашлоша фу де деза?

Массехк шу хьалха Фартанге кхаьчар спецовкаш юхха чIоагIа тоабенна кагий нах. Хи чу дахийтар цар аьшка бIоагIий, сваркаца аьшка кIийле, перилаш яхкар. Уж бар тайп-тайпарча къамех бола нах. Цар къамаьл дора вай массане а юкъарча меттала.

Къаьнача тIийна уллув хьалъэттар керда тIий. ГIашлой тIий. Из шера, хоза, тешаме дар. Ше хьахиларца цо вIашагIтехар Фартанга бердаш теха ца Iеш, замайи халкъийи бувзам а, ноахалий никъ.

Художественни хьисап долча сага цу гIашлой дийнахьа а бус а нах лелача тIаьво дагадохийт, цIий лела пхьнаш. Цу тIа нийслу, эрсий, гIалгIай, нохчий, хIирий, украинцаш, черсий, татараш, белорусаш, балкхарой... Цу тIа гу Советий Iаьдал бахьан Фартанга тIа тIом баь нах а. Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа хиннараш а, цар бераш а.

Цу тIа вала хьо а, Ачхой-Мартана тIаь-тIа а воацаш, эрсий «Куликово полеяай» юккъе латта со, Фартанга а лоацаш, «Непрядва да ер», аьнна, хетаргда хьона.

— Вай дерригаш а дац эрсий, бакъда дерригаш а — россиянаш да!

* * *

Хьанна хезаяц ахканарча дIайхача дийнахьа чкъорда оаз. Са бера ха дIаяхай шаьрача ара, дукха вежарий кашмаш долча. ХIаьта, кIаьнк волаш, сона хетар цо доаха илли Даьхе бахьан байнарий гIайгIанна бIаргех дувла тIодамаш санна, царна йола реквием санна.

Цу хана денз чкъорда оаз хезача дагайох сона цIи йоаца обелискаш. Е памятника хьалхашка эттача, сигалара реквием йоагIаш санна хет. Из массаза а хулаш да.

Юрта чкъордаш мича хул. Ачхой-Мартане уж хилац оалалургдац сога. Цкъа хезай сона морхел лакхехьара йоагIа сийрда гIайгIа.

Ма дарра аьлча иштта дар из. ГIашлой тIаь тIара Iо ма ваьллинге а парке кхоач хьо. Из наькъаш къасттача лоаман гIала а цу тIаь а ханнара я. ХIара юрта яц иштта наха егIа хьу. Шийнийсача наькъалгашца, аллеяшка латтача хозача гIандашца «хьачувола, салаIа» яхаш санна саг тIаоз цо. Бакъда мичча оагIорахьара чувоале а эггара хьалха бIаргкхет къахьегача хьалха латтарий портретий галереях. Уж ба баьцадаараш кхедераш, хьайбаш леладераш, бешамаш лелаераш, ялат кхедераш. Цар юхь дог цIена, беркате я. Царга хьажа дог доагIа. Паркера гаьнаш санна, берригаш цхьатарра ба уж. Гой Херсонщинера елхаш йола дак, Черсий-Балкхаройчера дото бос бола корсам, эрсий Iаштакх, къоахк, чIий санна нийса кипарис, мнх..

Цхьан хана сага дегаза хиннача цу моттиге Ачхой-Мартанерча наха доккхал деш йола из хоза хьу егIача халкъо хержараштa дагадехар беркате гIулакх хиннад.

Сона бIаргаяйра мемориал. А хьалхагIа сона хоелар цхьаь йола чкъорд лелача гаьнна сигала урагIъяха кIай стела. Гранита тIа латт стела, кIайча гранита тIа Iаьржа язъяь я Киеве, Минске тIем тIа, Белград, Вена мукъайоаккхаш, Днепр, Висла, Дунай, Шпрея яхача долхача хишта дехьабовлаш байнарий тайпан цIераш. Итташ, бIаьш я уж. «Дукха ба уж, кагий нах, ца йовзача поселке, цIи йоацача дукъ тIа ахкийсараш».

Гранита хьалхашка тоха ца луш IотIайийрза я гаьнаш. ХIаьта кIайча стела тIа кхесташ я чкъорд. Цу лакхера Iочуухар да сийрдача гIайгIан бIаргех дувл тIадамаш. Цун уйла еш хьоадаь дог вIашка теI, хIаьта бордаш детталу: «цхьаккха вицвеннавац, цхьаккха дицденнадац» яхаш санна. Шун дукхханей цIераш йовзаш яц, бакъда шоана карагIдаьнна денал дола гIулакх дицлургдац. Шо лийтад шоай сийле яккха а доацаш, лаьттара вахар бахьан».

Гой мемориала хьатIабаьхкар цIе галстукаш йоахка пионераш, зизаш дехкар цар цунна хьалхашка. Эгаш медалеш а йолаш, хьатIаверa ког боаца тIема ветеран. Дукха ха яьккхар цо, гIажамаш тIа IотIавезвенна латташ, цаI яхаш бордаш деттар. Юхасецар букъ тIабаьнна йоккха саг, бIаргех хий дьалар цунна.

Со а латт «сий даккхар духьа доацаш, лаьттарча вахар духьа» яхаш.

ЦIена хьаст бола гIала, хина тилла тIий, тIем тIа байнараштa дегIа кIайча мрамора памятник, къахьегама сийлен аллея йола парк халкъо хержараша хьадаь дикъ хIама да уж, уйла яйта а дог тохадалийта а моттигаш я.

Беркат доаржадарах баркал шоана, нах. Хано тишъю хозал, беркат дIахьоргдац. Беркате гIулакхаш массаза а дахаргда. **О. ДЖУРГАЕВ.**

ГЛАСНОСТЬ 1924 ШЕРА

Советски Россе м-рга Президентага Н. Ленинга, Москва, Росси. Болхлой мехка.

Тхо тешац Россенеи Хьонеи духьала харцдар дувцача капиталистически прессас яз дечох...

ДIахо а къахьега Iа болхлошта долча кортамукъача дунен духьа. Тхо, болхлой, Хьона тIехьа да, из сийлахь-доккха гIулакх кхоачашдара тхоай низ кхоачар а ду».

(Милуокерча (США) болхлочун С. Кейна письмо тIара).

Граждански тIема шераш дIадахадар. Бехачареи моцалареи хьалгIотташ бар вай мохк, буржуазни прессас шийн дешараш кхерабора Москван улицашка чарч лел, къиза большевикаш ба, яхаш. «Тханцига хьадувла, деррига а шоашта бIаргагургда шоана», — оалар вай.

1924 шера 11 ноябре «Правдас» хоам бора: «Тахан Iуйрийна 10 сахьат даьлча Москве йоагIа английски тред-юнионий делегаци», яхаш.

ВЦСПС делегаце хьайха тред-юнионий Британски конгресса (БКТ) член А. Перселл керте вола английски болхлой эггара хьалхара делегаци Москве кхаьчар. Делегацена юкъе бар Ф. Брамли, Д. Бромли, Б. Тиллет, Д. Тернер, кхыбараш.

Лоаца боаца никъ баьб цар Бельге, Германе, Литве, Латве гIолла чакх а баьнна, Себежски яхача доазонцарча станце гIолла Советски Россе доазонал сехьабовлаш. Царца цхьана поездаца енай германски правительствас Москве яйта Германенеи Россенен юкъе торговн соглашени яра йоагIа делегаци а. «Шаьрра дашха доагIаш дац, Россецара торгови соглашени тоае гIортарах болхлой партена къиза низаш даьчул тIехьагIа дукхача шерашка тха эггара ка йоалаш конкурент хиннача, къаьстта эрсий рынке, мехка викалашца — шоай мехка торгови хьашташ лораде лаьрхIа тIадиллача викалашца поезда чу тхоаш цхьана нийсдалар тхона дика хетилга», — яхаш дагадоагIар поезд тIа хиннарашта.

Тхо накъахьаяр цар зизаш, транспаранташ, лозунгаш бIаргахкащен. Бераша иллеш доахар, хIаьта оркестраша гимнаш дохкар. Ирача хьаькъало деррига а зувра: цIена вокзалаш, хьалийза болхлой клубаш, сийрда читальнеш, пионерий бIаргаш, дошлой отрядий хозал...

Английски болхлой Москве кхаьчар дунен профсоюзни болама цхьоагIо бахьан лоаттабеча къовсама лоархIаме моттиг лаьца йолча СССР профсоюзни VI съездо шийн болх дIаболабеча хана. ЧIоагIа гIадбаха тIаийцар уж съезда делегаташа. Делегаце цIерагIа къамаьл дайта лаьрхIа вар кхоъ: А. Перселл, Ф. Брамли, Б. Тиллет. ЧIоагIа ладийгIар цар дийцачунга, реакци тIагIертара духьаларча болхлой класса цхьоагIонна тIехьарча къовсаме шинна а мехка профсоюзни болама гIулакхаш бартагIа леладе лерхIаш англо-эрсий профсоюзни комитет хьаярах йола советски профсоюзий VI съезда предложенеш британски болхлоша могаяр къаьстта дика хеташ тIайийцар съезда делегаташа.

Вай мехка английски болхлоша доккха хIара ди минуташца нийсдаь оттадаьлар.

Долла хIама довза хьаштдолаш бар уж: Советски паччахьалкхен политически устройство, цун финансаш, промышленность, транспорт, юрта боахам, арахьара торговли, суд, общественни вахар, школа, кепайоазув, унахцIено лораяр, профсоюзаш, алапи, кооперации... Вай вахара цхьаккха оагIув хургьяцар цар теркал ца еш. Оаха а цхьаккха хIама къайлахьоцар.

Нагахьа санна Моссовета президиуме вIашагIкхийттача Москван коммунальни боахама тайп-тайпарча доакъоех йола йизза материал цар йийхача, цу сахьата цигга царга кхоачар деррига документаш. Бутырски набахтенга хьажа безам хилар цар — уж шоаш тийшар «хьалха Европе эггара вогIачарех цаI хиннача цу набахта боахкача наха дикка паргIато хиларах: царна сагаца хила доагIа гIулакхаш леладу, кердача вахарга шоаш кийчбара таро хулийт царна».

Московски улицашка е чарч а яцар, е къиза большевикаш а бацар. Англера бахкарагIа хьашаша бIаргга белакъеха, безаме, хьалха баркъаш дукха нах, музеешка школьникаш, хьалхза театрай эртельни залаш. Гуччахьадар, цIена дувцар, е хIанз оалаш ма хиллара, гласность — гой из дар английски болхлошта гуш хиннар. Иштта дар массанахьа юххьанца Москве. Цул тIехьагIа, ноябре-декабре ши группана бекъа а бенна, Российски Федераце, Украина, Кавказа городашка бахар хьаьший. Харькове уж вIашагIкхийтта хилар УССР ЦИК Председателца Г. И. Петровскеца, Украина Совнаркома Председателца В. Я. Чубарца, Укрпрофсовете, «Серп и молот» яхача заводе, берий цIагIа, больнице... хилар. Фабзавкомийн профсоюзий моттигерча комитетийн городской конференце къамаьл дир тред-юнионий Генсовета секретара Ф. Брамле. Цо дийцар шийца баьхкача наьха, вай революцех шоай дулха-цIех дола гIулакх лоархIача болхлой цIерагIа. Цо дийцар шоай делегаце керттера декхар буржуазни прессас Советски Россех бувца оапаш гучабахар да, яхаш. «Шуца айхха цIоагIо я тха. — йоахар Ф. Брамле. — Шун моастагIий тха а моастагIий ба. Болхлой класса вахар хьал тоадергдола профсоюзий цаI йола интернационал хьае гIертаргда тхо».

ЦIабахача вай мехка революци яьнначул тIехьагIа хинна доккхий хувцамаш дувцаш, шоаш вайщита хиларах ча дарра бакъдола книжка яздир цар.

Бакъда, ца хьоаеш йитанзар проблемаши гIалаташи. Из дар эггара хьалха хьоашалгIа венача а чIоагIа теркам тIабохийташи безам болаши вай вахарга хьежача а доттагIчун дувцар. Иштта дола дувцар капиталистически мехкий болхлошта дезаш а кхетадеш а дар. Британски тред-юнионий делегацена тIеххьа шин шера йолча хана, буржуазни правительстваш духьалъювллаше, кхы а Германера, Чехословакера, Италера, Францера, Швецера, Данера, Бельгера, Голландера, кхыча мехкашкара болхлой 24 делегацин массехк группеи ера Советски Союзе.

РКП (б) XIV-ча съезда ЦК-ас яьча политически доклада тIа белгалдоахар, болхлой делегацеш «вай вахара хIара миIингага чIоагIа хьож ширдаьннар дохаде меттел, кердадар хьаде а вайна мишта ховргда». Доазол дехьара пролетариат тешаш яр вай мохк — болхлойн ахархойи бокъонца йола паччахьалкхе хиларах а хIаьта Малхбузехьа шоай цунна [illegible] тагIала бувзамаш чIоагIдара тешам хиларах тарра вай ма могга могаде доагIача вай мехка зерата маIан».

Шоай мехка цIабахача, делегаце членаша митингашкеи собранешкеи къамаьлаш дир, статьяш язйир прогрессивни кепайоазон оагIонаш тIа. Цар бакъдар дувцар, из бакъдар дIадаржар дерригача дунен тIа, миллионаш болча пролетарешта гарга а долаш, цар кхета а деш.

Николай ЦВЕТОВАТЫЙ,
филологически Iилмай кандидат.

(АПН).

Моцал, къел, лазараш, бахача наьха цхьаккха бокъо ца хилар. Цу тайпара нах халча оттабеш дола хьал хьахиннад Чиле Пиночета хунта доал деча дийтта шера. ХIара хоагIвола чилецен хьебе болх-боацаш ва, хIаьта фашистски режима дIахкайкха «нах боцц боагрaмма» болхлой класс бокъйола программа я.

СУРТА ТIА: цхьан протеста манифестаце доакъашхой дувцаш ба.

ТАСС фотохроника.

Пайда боала гIулакх

Перестройка еча керттера лархIа доагIа тха заводе производство технически эргаойаккхалга. Цу гIулакха юстара латтац транспортни цеха коллектив а. Таханарча дийнахьа цехе йолча ЗИЛ-130 яхача 10 автомашинех нийс дукха мах боаккхача бензинаца а ца беш дикка дарегIа долча газови доагорца болх беш я. Цунна цIенхаштта теркам тIабахийта боагIа укх бахьанах а: тахан заводо хозрасчетагIа болх беча хана цу тайпарча доагорах пайда эцалга экономичнегIа да массехказа. ДIалархIал оаш, цкъа газаца заправка йича 200 километр никъ бе йиш я. ХIаьта иззал никъ бара 70 литр бензин эшаргдар.

Белгалдаккха дезаш да цу хьакъехьара болх цехе кхоана хьахургдар бIаргагуш вIаштIехьбаьккхалга. Масала, цехера 20 болхло газови доагорaца хургйолча машинаш тIа болх бе Iомалуш ва, цунца цхьана Горьковски автозаводо арахеца машинашта лаьрхIа йола газобаллонни комплекс вIаштIехьъяккхара тIаберзабаь болх а ба беш. Цо таро лургья газаца болх беча автомобилий дукхал ткъаьннега дIакхоачае.

Вайна гучча бесса, кердачох хьабоала пайда шаьра гуш ба. Цхьабакъда, хIанз а тоъал кхоачамбоацараш да укхаза. Царех цаI ер да, газаца болх беш йола 9 машина хIара Iуйрийна газ хьателача стационарни городской заправочни станце дIайода. Из 10 километр гаьна я завода. Вешта аьлча, дийнахьа хIара машино 20 километр зехьа никъ бу. КIезигагIа дале, цу юкъа цхьа балха сахьат ха йов. Бокъалгахьа даккха йиш йолаш дий из гIулакх? Да. Газаца заправка яра дIа-хьа лелача станцеца транспортни цех Iалашъйича, цунца болх бе массехк саг Iомавича. Теша лов, завода кулгалхоша из дош теркам ца беш дутаргдоацалгах. Производство эргаяьккха тоаяра гIо деш болча наькъах цаI ма бий из.

Б. ДАДАШЕВ,
«Красный молот» заводa «Машиностроитель» яхача дукхатиражни газета корреспондент.

МУЗЫКА — ХАЛКЪИЙ МОТТ

Уж дешаш — туркменски композитора Нурымов Чаре (сурта тIа) вахара а творчески а уйла-нигат да.

Ч. Нурымов — массехк балета, симфоне, оркестрови увертюрай, концертий, цхьадолча камерни кхолламий, спектаклашта, кинофильмашта язъяьча музыка, дукхача иллей автор.

Халкъа дари лакха профессионализми вIаши дика таръеш оттадаьча «Дестан-концерта» дунен тIа цIи дIа-хезар.

Талантливи волча туркменски композитора творчествана лакха мах баьб. Ч. Нурымов — республика халкъа артист, ТССР Пачхахьалкхен преме лауреат. Цунна 1987 шера СССР Пачхахьалкхен преми хьожаяьй.

ТАСС фотохроника.

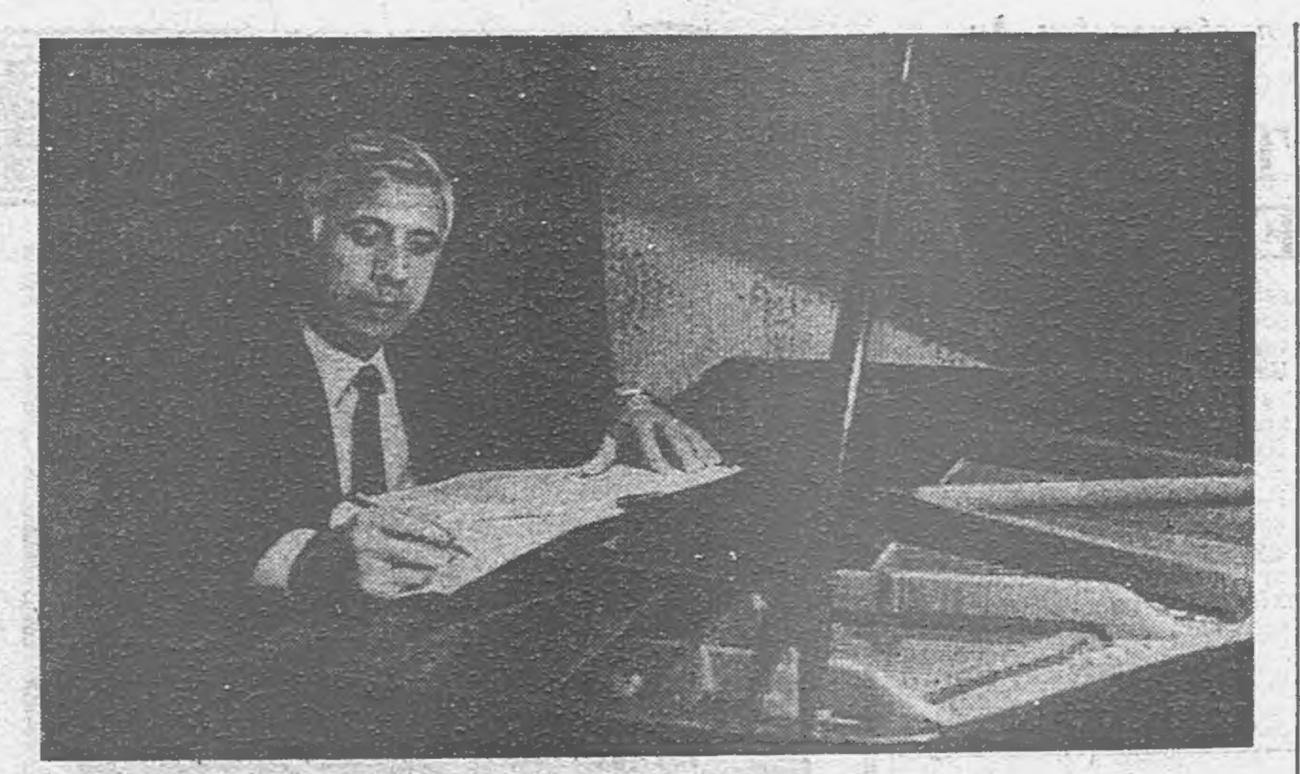

БАРТ БОЛАШ БАХ

Каст - каста язду тайп-тайпарча къамах болча нахах хьахиннача дезалех. Царех шоашта хетар дувц. Карабулак яхача болхлой поселке бахача СултыговгIар дезалах дувца безам ба са.

Ткъаь ялх шу хьалха вIашагIкхийтар ши къона саг: из — Султыгов Хаваш, гIалгIа, вож — Кученева Элеонора, эрсе. Из вIашагIккетар хилар Элеонора Армавирски педагогически институтa физико - математически факультет йистеяьккхача балха хьожаяьча Калмыке. ХIаьта безам хьтта боагIаш бац. Вешта аьлча безамо анкетни даннеш а хеттац, из паспортага а хьежац.

Царех мар-сесаг хилар. Керда вахар атта а, дегагIоз йолаш а дIадоладелар-м ала йиш яц. Цкъарчоа шинна оагIорахьарча гаргарча наха могадацар цар вIашагIкхетар. Укхаза новкъарле ец яр яхача заман уйлаши предрассудкаши. ХIаьта къонача дезала иразеча вахаро цар гаргарча наьха уйлаш хувцаялийтар.

Цу дезало хало цхьана ловра, дов даккха бахьанаш лехацар, тIехбеттамаш дацар, царех цхьанне эгIазваха дош аьлча, вокхо из халонга хьоцар. Интернациональни дезал а цар дукхха гаргара нах а кхы а чIоагIагIа шоайла вIашказзар хьахиннача бераша. ХIаьта бераша царна цхьаккхача хIаманца нийсъе йиш йоаца дегагIозале ера.

Къонгаш Дмитрийи Эльберди Азово - Черноморски юрта боахама институте дешаш ба. Цар дика деш, общественни вахаре хьинаре дакъа лоац. Шинне а музыкальни школа чакхъяьккхай. Бера хана денз къахьега Iомабаьб уж. Эльберд 8 класс йистеяьккхача шера аьхки пионерски лагере музыкальни кулгалхо вар. ХIаьта 9, 10 класс йистеяьккхача комбайнера гIонча а комбайнер а волаш къахьийгар. ХIаьта Дмитре пионерски лагере воспитатель волаш болх бир.

Иттлагlча классе дешаш йолча йоIа Фатимас музыкальни школа чакхъяьккхай. Цо иштта хьинаре дакъа лоац школа общественни вахаре, из баскетбольни команда член а я.

— Аз доаккхал ду тхоай даьх-наьнах — уж тхоца дика, тха йоакхо еш боландаь, — йоах Фатимас. — Аз доккхал ду царех уж сайх тешаш хиларах, са царех лочкъадаь хIама дац.

Фридрих Энгельса яьхад, адамлен истори къахьегамахи дезалахи латт. ЧIоагIа дезал — чIоагIа держава. Уж дешаш дагадох СултыговгIар дезал гаргагIа бовзача хана. Ираз дикагIйола университет я яьха А. С. Пушкин а бакъхиннав. Дика дезал — доккха ираз. Цо наха дегагIозале, безам лу. Дика дезал — из дукхха ноахалаш дика дегIаахар. Хала хет, вай хIанз из дика кхета ца деш хилар.

СултыговгIар дезала ираз къахьегам безаш, цхьанне дIадоладаьр шоллагIчо хьалloацаш, дIа-хьа дувцар кхетадеш, шоайла тIера, безаме хиларца да. Укхаза лакха мах бу книжка, догцIенача бегий, сакъердама, ахкан каникулаш йолча хана мехка гIолла пикъбара, (укх тIеххьарча шерашка уж Москве, Ленинграде, Чебоксаре, Кисловодске баха хиннаб). ХIаьта дезала ансамбль! Нанаси йоIои Эльберда пандар тIехьа а боалабеш дIаоалаш дола иллеш цIагIа дийка ца Iеш художественни самодеятельноста хьажарашка а дек.

— Со сай берашта раьза я, — йоах Элеонора Яковлевнас. — Уж наха тIера да, царна вахар. Даймохк беза. Тха дезал барттайна ба, оаха массаза дIа-хьа яхар кхетаду. Бераш даьна раьза да. Из дика цIенда, берий доттагI ва. Тха дезале «берийи дайи» проблема яц. ЦIенда — КПСС член, юкъера технически образовани йолаш а шахматех хьалхара разрядник а ва.

Мадарра аьлча, дикача сесага во мар хила йиш яц. МаIача сага нравственность кхалсагах тийша я. ЦIагIара йIовхал кхалсагагара хьайоагIа. Цхьабакъда, дезала керте латтар да ва.

Нана а дезале чIоагIа лоархI. Берашта бIаргагу шоай нана ше хержача профессена укх 26 шера мутIахьа а йолаш хьайоагIалга. Къахьегамга хьежжа сийле: Элеонора Яковлевнас халкъа просвещене отличник, «РСФСР школа заслуженни хьехархо» эха сийлен цIераш лелаю.

— Сона хеташ хIанзара педагогаша - новатораша кхычарна тара ца хиларах шоашта теркам тIаоз, — йоах Элеонора Яковлевнас. — Са В. Шаталовца шозза вIашагIкхета таро хилар. Цун методико йицлургйоаца уйла чуйоссаю сона, хIаьта со сай вIаштIехьа ма доалла математика хьехача из юкъейоалае хьожаргъя.

Хьехархо предметник — из-ах хьехархо. Хьехархо боккъонца гучавоал воспитатель хиларах тарра ший предмета доазош доха а деш вахарах лаьца дувца, хьехам бе, берашта ше везавалийта мо-гаш из вале. СултыговгIар квартира массаза дешархошта йийлла я. Укхаза дукхагIйолча хана Элеонорас кулгалдеш йола класс йоагIа. Атта дац иштта дукха хьаьший тIаэца. Цхьабакъда, укхаза цар безаме, сакъердаме ха йоаккх.

Аз Элеонора Яковлевнайга цхьа хаттар дир: «Шин дезала педагогика сенах латт?» Цо жоп делар:

— Французски яздархочо, Сопротивлене болама доакъашхочо Эрве Базена ший хана «ВоIа духьа» яха роман язъяьй. Цу романа тIа укх тайпара дешаш да: «Коч, професси, уйла хувца йиш я... Цхьабакъда бер хувца йиш яц. Из хьона Iодаьд, хьо цун ва, хьо цун кара ва... Бер хувца йиш яц». Аз а са цIен-дас а из даим дагахкхоаб. ХIаьта тхоай бераш оаха халкъа педагогика вайна Iомадеччa тайпара, тIадиллача гIулакха бехктохкам бовзаш, къахьегам безаш, нахаца безаме, Iимерза хила Iомаду.

Кавказе оалаш да: лоалахошца гIар ер — из цIагIара Iовдал ва, хIаьта кхыдолча къамашта сердар къаман Iовдал ва. Тха дезале берашта кхетам луча цхьаккха а тайпара къаман духьаленаш яц. Оаха мараца тхоай бераш къамашта юкъерча дикагIйолча культура кIийлен тIа хьакхеду.

Бераш Iодешше интернационалисташ хилац. Из оамал хьехамца цар сих йолийта еза.

Со чIоагтIа тешаш ва СултыговгIар санна бола интернациональнии дезал боккхача социальни лоархIам болаш хиларах.

Вай дерригаш а тайп-тайпарча профессех къахьегаш да. Цхьабакъда, вай вIашкаоз цхьан гIулакхо — дерригаш а дай-ноаной хиларо. Вай дерригаш а берий йоахко е денхарийла да.

М. ФРОЛОВ,
РСФСР школа заслуженни хьехархо.

ЛОАЛАХОЙ ОПЫТ

Къулбаседа-ХIирий АССР Пригородни районерча «Орджоникидзевская» яхача птицефабрика халкъа тIахьожама группа районе дикагIчарех цаI я. Дика карагIдоал халкъа дозорнешта парте а правительства а директиваша ма яххара шоай болх дIабахьа, планови декхараш кхоачащде, производственни а къахьегама а дисциплина чIоагIъе, ресурсаш кхое къахьегама коллективаш оарцагIъяха.

Цар новкъосталца чIоагIъяьй предприяте экономика. ДIадахача ах шера фабрико эгтара хьалха кхоачашъяьй пачхахьалкхенга фуаш, дулх дохкара планаш, 240 эзар сом совгIа пайда а баьб цу юкъа. Партийни организаце дукхагIа болх бу фабрика экономика дIахойодача хана а дегIаухаргйолаш, шоашта тIадехка декхараш дизза кхоачашдергдолаш.

Предприяте 43 дозорни объединени, 3 цехови группа, 3 халкъа тIахьожама пост я. Цига дакъа лоацаш ва 10 юрта боахама специалист, 16 коммунист, иштта производстве хьалхалаттараш. Цудухьа моллагIча производственни участке шоай гIулакх дизза кхоачашде таро я халкъа тIахьожамхой.

Керттерча группана кулгалдеш я партбюро секретара заместитель, № 2 йолча цеха бригадир С. Г. Дзусова. КхозлагIа хоржаш я из цу балха тIа. Дика вIаштIехьдоал цун группа болх лерттIа дIабахьа.

1987 шера халкъа тIахьожама группо 12 тохкам баьб. Уж деча хана дукха кхоачамбоацараш, халкъа рузкъа лорадеча цхьацца дола гIалаташ гучадаьлар. Рейдаша гойтар ерригача фабрике беча балха цахаддаш тIахьожам лоаттабе безалга. ХIаьта цар итогаш шерра ювцаш я группай собранешка, партбюро заседанешка. Цигача тIайидаьча соцамашка хьежжа оттаю халкъа тIахьожама комитето тIехьа тIайоагIача хана лаьрхIа йола ший планаш.

Дика бувзам ба халкъа тIахьожама группай «Комсомольски прожектор» яхача фабричнии органаца. Цун штаба доакъашхоша а дозорнеша а цхьана рейдаш ю. Цар гучадаьхараш «Прожектора» оагIонаш тIа непаетт.

Халкъа тIахьожама группас ший болх планагIа лелабу. ХIара дозорни юкъевоагIа тайп-тайпарча секторашта. Массе а хана цхьацца поручени хул цунна кхоачашъе, аьнна, тIайилла.

Ала деза, цхьайолча ханз халкъа тIахьожамхошта, шоай болх лерттIа дIабахьа ца ховш моттигаш а нийслулга, цун керттера бахьан цар дешар боагIача боарамех ца хилар да. Дукха ха я халкъа дозорнешта лаьрхIа курсаш хьаелла еза. Иштта лакхбе беза «Халкъа тIахьожамхой вахаре» яхача пенгазетий болх а. ВIаштIехьдаха деза, из газет хIара дийнахьа арадуврдола хьалаш. Уж кхоачамбоацараш укхазара дIадаргда, аьнна хет. Цун дикагIдола тешал да укх деношка Пригородни районерча халкъа тIахьожама комитето баь соцам, цу тIа белгалдаьккхар «Орджоникидзевская» яхача птицефабрика халкъа тIахьожама группа болх укх тIеххьарча хана лакхача боарам тIа баьнналга, парте, пачхьалкхен директиваш, декхараш кхоачашдара цар дукхагIа теркам тIаухийталга. Белгалабаьхаб дикагIбола дозорнеш А. И. Цирихов, В. П. Каллагов, Б. Т. Тибилова, Б. М. Хамхоева, С. В. Шумова, кхыбараш. Цунца цхьана районни комитето белгалдаьккхад халкъа тIахьожамхой школа хьа ца йийллача яргйоацилга, цун балха хадданза теркам лоаттабе безилга.

Кердача толамашка йода фабрика коллектив. Цо доахача толамашта юкъе кIезиг [illegible] хадданза къахьегам болча халкъа тIахьожамхойн.

Б. ДЖАБРАИЛОВ.

Сурто бехк бу

Малгобеке, В. И. Ленина цIерагIча улицагIа гургда шоана ер дизза вIаштIардаь цIа. Хьалдеча хана гIишлонхоша цхьацца гIалаташ дар бахьан долаш, оагIора даьннад из, ийккхад. Иттех шу хьалха дIабахаб цу чу баьха нах. Цхьабакъда, цIа ше лаьттача латташ да. Каст-каста хоз укхаза чулегача кирпишкий таташ, [illegible]

Укх суртгаха хьежача цу да малагIча хьале ба цIен тхов. [illegible] яхай тайп-тайпара гаьнаш. Цу тайпара сурт да Iо ца легаш юхейисача балконаш тIа а.

ХIара шера дувц городе, из цIа дIадаккха деза ха тIехъяьннай, яхаш. Бакъда, хувцалуш хIама дац.

ГIулакх ла йиш йоацаш гаьнадаьннадале а, цхьа хьехар де ловра сона города даьшта. Цар из дIаэце, пайда болуш хIама а хургда [illegible]

Укх тIеххьарча шерашка парте а пачхьалкхен а цу хьаьнсара соцамаш кхоачаш а деш, Малгобекехь бахача наха дачни участкаш а гаражаш хьалъе лаьтташ а тийннад. Цхьабакъда, цига гIишлош хьалъе эша материалаш районе тоъаш яц. Цудухьа тайп-тайпарча инстанцешка нонагIо жалобаш ухийт, малгобекчанаша. Фу дар-те, аьнна, хет харцаш латтача цIенах йоахка материалаш боккха боацача маьхах царга дIаехкача. Бешамашкарча цIеноштеи гаражаштеи уж Iалаьмате дика мегаргйолга цхьаккха шеко яц. Пачхахьалкхенна пайда а хургбар, массанена бIарахьежен дувцен кIорда- [illegible] Малгобекски горисполкома кулгалхой?

М. МУРАТОВ.
Б. БАБХОЕВА сурт.

КОМПЬЮТЕРАША ПРОДАВЕЦАШТА НОВКЪОСТАЛ ДУ

Столица Олимпийски юрта «Люкс» яха эксперименталь-ни тика хьайийллай. Цига СССР яйгача промышленноста Министерствас йохкаргья ший продукце дикагIйогья ла образецаш, цу даькъе доазол дехьарча фирмай лиценза-зех хьаяь хIамаш а.

«Люкс» кхыча московски тикашта юхе белггала я. Укхаза массайолча тикашка вешалкаши прилавкаши яц. Шин этажа тIарча йокккхача йинъ зале маIача наьхеи кхалнаьхеи барзкъаш, кога гIирс бохк, цхьабакъда уж хIамаш манекенашта тIаювхаш мара бIаргагуча яц. ХIаьта манекенашта юхе примерочни кабинкаши продавецашта лаьрхIа доккха доаца компьютераш тIайола истолаши мара дац.

Ала деза, компьютерий новкъосталца хIамаш йохкара опыт вай мехка кIезига йолга. Цхьабакъда, цо хIанзле ма дарра хьахьекхад электроникаца Iалашъяьча торгови зале деш дола гIулакх тоалулга. Москве дика йовзаш йола «МаIача наьха кочамаш» яха тика компьютерашца болх беш я. ХIаьта дукхача шерашка цун директор хинна Гаджинский Мурат Тофикович, хIанз «Люкса» кулгал деш ва.

— Электроника шийна дIатIаэц тика дукхагIа мел бола болх, — йоах М. Т. Гаджинске. — Цар товарех, складерча моделех, размерех, маьхах, дукхача кхычох дола сведенеш хьагулью. Цо совлен каьхаташ доацаш, болх бе а чубаьхкарашта сихеи дикеи гIулакх де а таро лу.

Эцархочо эца лаьрхIа товар мара зале хьачудахьац. Продавеца ший компьютера клавиатура тIа товара коди эша размери белгалъяьккха дукха ха ялалехьа мукъача примерочни кабинка чу эцархочунга хьежаш хул цунна езаенна модель. Нагахьа санна йистача гIаьхьа хуле цар заказа номер хьачукхоачача кассе ахча дIадала мара деваш.

— Укхаза керттера болхло электроника я аьнна ма хеталда шоана, — йоах М. Т. Гаджинске. — Машинаш, эггара хьалха продавецаш эцархошта индивидуальни гIулакх дара мукъабахара эш. Цу гIулакха мода центра штате художникаши модельераши ба.

«Люкса» экономически модело а продавецашка эцархошта дикагIа гIулакх дайт. Укхаза юкъейоалаяьча бригадни подряда хIара болхлочун алапена дифференцировать де таро лу. Теркаме эц эцархочунца леладеш дола гIулакх, нийса размер хьахаржар, цун балха хьинар, мел барзкъа дехкад. Тика директор а — бригада член ва.

«Люкс» — из йинъ торгови зал хинна Iац. Укхаза я перспективни моделей выставка, шоай рекламаца видеоцентр, модаш хьокхара лаьрхIа сцена. Укхаза эцархошта кердачох шоашта хетар ала йиш я, из тика поставкаш ечар планий кIийле хургья. Наха изделеш дикагIа дIанйеча фабрикаца мара договораш дац тика. ХIаьта поставкай план оттаьчул тIехьагIа, электроника из кхоачашъяра а, партнераша лерттIа поставкаш яра а тIахьожам лоаттабу.

Тха модай центр йиззача хозрасчете болх беш я, — йоах М. Т. Гаджинске. — Тхо предприятецарча договорагIа кIезигача партеегIа арахийцача хIамашта мах оттабе йиш йолаш да. Цхьабакъда нагахьа санна тхо гIалатдаьннадале, эцархочоа оаха оттабаь мах лакха а хийтта из лохбе безаш хуле цунах дола зе тика бюджета тIа дус...

«Люксе» йохкача хIамай маьхаш долаш долча боарамел лакхагIа да. Цхьабакъда хIамаш из дала мегаргдолаш я. Укхаза хьагулъяьй мехка фабрикаша кIезиг-дукха хьаяь дикагIа мел йола изделии. Укх ший тайпарча «мода полигоне» советски модельераш шоай балхаш мехкара беррigача коллегий моделешца, иштта доазол дехьарча кердача товарашца конкуренци лелае могаргдолаш да е дац хьож. Укхаза, масала, йохкаргья пхе шера договор даьча Пьеро Кардена лицензегIа советски фабрикаша хьаяь хIамаш.

С. МОСТОВЩИКОВ. (АПН).

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

АВИАПАССАЖИРИЙ ТЕРКАМГА!

Грознерча аэропорте Ташкенте, Минске, Небит-Даге, Одессе йолхача самолеташкара дIаиккхача ерригача рейсашка мукъа моттигаш я.

Билеташ эца йиш я 30 ди хьалха аэропорта агенстве укх адресагIа: Полежаева ул, 9/32, хIаьта иштта агентства филиалашкара:

Аэропорт — № 108 йолча автобусаца ваха веза.
г. Назрань — автостанци.
г. Малгобек — автостанци.
г. Гудермес — предварительни кассаш.
ст. Орджоникидзевская — гостиница.
ст. Наурски — аэропорт.
с. Шали — Ленина ул.
ст. Знаменски —
Урус-Мартан — юртсовета здани.
Ачхой-Мартан — Х. Нурадилова цIерагIа ул.
Ведено — автостанци.

Укхаза шун юха цIа дахка а тIехьа билеташ эца йиш хургья. Наькъа тIа цхьан самолета тIера воккха самолета тIа ха таро (пересадка е) хургйолаш моттиг чIагIъе йиш я. Самолеташ дIахьа леларах йола информаци тел агентствай справочни бюрос: телефон 2-75-46, аэропорта справочни бюрос 2-36-08.

Шоана, бераш!

«Театр бераштеи кхувшбоагIараштеи» яхача Ерригсоюзни кIира долча хана Нохч-ГIалгIай республикански теникий театро хьокхаргба:

24 ноябре А. Гайдара «ТIема кIайле» яха берашта лаьрхIа турпала фаьлг.

28 ноябре А. Гайдара «ТIема кIайле» яха берашта лаьрхIа турпала фаьлг.

29 ноябре М. Ахмадова «Сагала леладаьраш» яха музыкальни фаьлг.

Спектаклаш 10.00, 12.00 сахьат даьлча дIайолалургья.

Тха адрес: Револющe пр. 9, телефон 9-28-47.

Тхо хьеж шуга тхоай спектаклашка!

ТЕЛЕВИДЕНИ

19 НОЯБРЬ

РАКЕТНИ БIУНИ АРТИЛЛЕРЕИ ДИ

I ПРОГРАММА

7.00 — Iуйрийнара информационно - музыкальни программа.
7.30 — ТелетIий СССР — США. СССР Лакхехьарча Совета депутатий США Конгресса членашца вIашагIкхетар.
9.00 — «В. И. Ленин. Вахара оагIонаш». Телевизионни фильм. «Революце га доахаш». 2-гIа фильм — «ЧIоагIа баьннача михага низбенна ха».
10.10, 16.00, 17.40 — «Кердадараш».
16.15 — «Эргалонаш: опыти проблемаши». Документальни фильмаш: «Квартира дIоагIаш», «Кхоссавала бонъо».
17.10 — «Флуераш». Фильма-концерта премьера.
17.45 — «Рахьими чоапилги». Мультфильм (Узбекистан).
18.05 — Тахан — Ракетни бIуни артиллереи Ди. Стратегически лоархIам болча ракетни бIун Главнокомандующе, СССР Оборона министра заместитела, Советски Союза Турпала, эскара генерала Ю. П. Максимова къамаьл.
18.20 — Дlалокх дунен халкъашта юкъерча конкурсий лауреата Александр Винницке (чIондарг).
18.40 — Поэзе минуташ.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — Шахматех дунен чемпионат.
19.05 — Балета артистий концерт.
20.10 — «Индира Ганди». Документальни фильма премьера.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — ТелетIий СССР — США. СССР Лакхерча Совета депутататий США Конгресса членашца вIашагIкхетар.
Йистедаьлча — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Программа «дикал». Телевизионни документальни фильма премьера.
8.35 — Халкъа промыслаш. Керамика искусство.
9.35, 12.30 — Испански мотт. Iомабу 1-гIа шу.
10.05 — СПТУ дешархошта. Истори. Япони.
10.35, 11.35 — Биологи. 7-гIа класс.
11.00 — «Автомобилах лоралe». Художественни фильм.
13.00 — «Кердадараш».
13.05 — «ТIем тIа духхьал бокхий нах болх». Субтитрашца художественни фильм.
17.55 — «Кердадараш» (гIалгIай меттала).
18.00 — «Къайленех дизза дуне», «Къаьнара Бактри», «Евшан — М. Сикорске буц». Документальни фильмаш.
19.00 — «Нохч - ГIалгIайче». Информационни программа.
19.15 — М. Суконин. Республикански теникий театра спектакль.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!» «Сен уйла йора циска нIорига».
20.15 — «Ашарий киоск».
20.45 — Документальни фильм.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Доалахьара вахар». Художественни фильм.
23.30 — «Кердадараш».

20 НОЯБРЬ

I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
8.35 — «Бозбуача ученик». Мультфильм.
8.55 — «Дийна Iалам».
9.55, 16.00, 17.25 — «Кердадараш».
16.10 — «Къонахчала кхетамбалар». Художественни фильм.
17.30 — «Эрсий музей». Советски скульптура.
18.00 — «Новатораши консерватораши». Баьцовгlаш хьалкхеяра кердача технологех.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Хьа лехамаш театр». В. И. Немировича-Данченко каьхаташ дешар М. Ульянов.
19.35 — Концертни студе Останкино хьех. Гамзатов Расула иллеш.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — Бовзалаш — къона кинематографисташ. Короткометражни художественни фильмаш - дебюташ: «Нескладуха», «Размолвка» фильм-балет.
23.15 — Сайрийнара информационно - музыкальни программа.
00.45 — Шахматех йола дунен чемпионат.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Самарга Iододача метте». Телевизионни документальни фильма премьера.
8.35, 9.35 — Истори. 4-гIа класс.
9.05, 13.45 — Английски мотт. Iомабу 1-гIа шу.
10.05 — СПТУ дешархошта. Литература. И. С. Тургенев. «Дайи бераши».
10.35, 11.35 — Географи. 5-гIа класс.
11.05 — Эрсий халкъа иллеш.
12.05 — «Сага ший вахар». Художественни фильм.
14.15, 22.40 — «Кердадараш».
14.20 — Историе оагIонаш. «Операция «Терминал». (Постдамски конференцех).
17.55 — «Кердадараш» (нохчий меттала).
18.00 — Киножурнал.
18.10 — «Ца малар — вахара норма» (гIалгIай меттала).
18.30 — Фильм-реклама.
18.35 — «Кердадахара наькъегIа» (Грозненски ЖБК завод) (нохчий меттала).
19.05 — «Лаьттан йIовхал». Телефильм.
19.15 — «Нохч - ГIалгIайче». Информационни программа.
19.30 — «Мишта ду шоана гIулакх?»
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!» «Храбрец-удалец». Мультфильм.
20.15 — Дзюдо латар. Дунен чемпионат. ФРГ-ра передача.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Смешной грустный человек». Телевизионни документальни фильма премьера. СССР халкъа артиста Ф. Мкртчяна кхолламах.

РАДИО

19 НОЯБРЬ

6.40 — «Юртара вахар» (гIалгIай меттала).
6.50 — 7.00 — «Юха а увзаш дегIаахар сихдар». Объявленеш. Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Передачай программа.
8.35 — Музыка
8.40 — 9.00 — «Ца малар вахара норма».
11.15 — «Патриот» (гIалгIай меттала).
11.30 — «Микрофонаца Грозне гIолла».
11.50 — 12.00 — Реклама.
15.15 — 15.30 — Музыка
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — «Къахьегама ресурсаш — дегIаахар сихдара ресурсаш».
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — Объявленеш.
18.40 — «Вахари дийи» яха радиожурнал (нохчий меттала).
18.55 — 19.00 — Музыка.

УКВ

19.00 — Магомедов Султана дIаоала лирически иллеш
19.25 — Сайрийнара концерт.

20 НОЯБРЬ

6.40 — «Юртара Iуйренаш».
6.55 — Передачай программа.
6.58 — 7.00 — Объявленеш. Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Iилма—производствана».
8.45 — 9.00 — «Лаьттанцара безам». Очерк (нохчий меттала).
11.15 — 12.00 — Композитор Шахбулатов волча хьоашалгIа.
15.15 — 15.30 — «Профсоюзаши вахари».
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — «Новкъостий оазаш».
17.31 — «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала)
18.30 — Объявленеш.
18.40 — 19.00 — «Хьона Даймохк салтечун дог» (гIалгIай меттала).

УКВ

19.00 — «Къоначар оазаш». Концерт.
19.30 — Бегашта дола иллеш.

Хоаттам

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш цхьацца нахьа лаьгIо догIа а делхаш, Iуйрийна дохк а доаллаш, малхбоалехьара секунда 2—7 метр мух а болаш, фегара температура 3—8 градус, Грозне 6—8 градус йIовхал а йолаш ха отта тарлу.

Кхоанеи ломмеи хувцалуш морхаш а йолаш, цхьацца нахьа дарзагIо догIа а делхаш, дохк а доаллаш, бе-беча оагIорахьара секунда 3—7 метр сиха мух а болаш, фегара температура бийсашка 0—5 градус, деношка 3—8 градус йIовхал а йолаш ха латта тарлу.

Метеостанци.

ХЬАМСАРА НОВКЪОСТИЙ!

ДIАХЬОШ ДА 1988 ШЕРА «СЕРДАЛО» ГАЗЕТ ЯЗДАЙТАЛГА

Газет язду «Союзпечата» ерригача отделенешкеи агентствашкеи, предприятешкарча, учрежденешкарча, организацешкарча общественни уполномоченнеша.

Шера газет яздайтара мах 4 соми 8 кепиги ба. Из кхо ца деш, кхоаненга дехкаш тIехьа а ца доахаш, ханнахьа «Сердало» яздайта шоашта!

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; белхахокхана секретаря — 2-84-68; отделий: партийни хIинна — 2-80-12, 2-54-04; промышленности транспорте — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-47-54, 2-80-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректоре — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-53-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-66, 2-47-54; культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем — 2-85-64; машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттеи деношка

СФ05415. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3932.